

PARTICIPATIVNI PRISTOPIS STAREJŠIMI ODRASLIMI

PAAR-NET UVODNA KONFERENCA ZBORNİK POVZETKOV 17. APRILA, 2024

Ta publikacija temelji na delu v okviru akcije COST CA22167, ki jo podpira COST (Evropsko sodelovanje na področju znanosti in tehnologije).

COST (Evropsko sodelovanje v znanosti in tehnologiji) je agencija za financiranje raziskovalnih in inovacijskih mrež. Naše akcije pomagajo povezovati raziskovalne pobude po vsej Evropi in omogočajo znanstvenikom, da razvijajo svoje zamisli, tako da jih delijo s kolegi. To spodbuja njihove raziskave, kariero in inovacije.

www.cost.eu

Funded by
the European Union

PAAR-Net je akcija COST, ki jo financira EU in ima oznako CA22167: (Participativni pristopi s starejšimi odraslimi). PAAR-Net se osredotoča na preoblikovanje načinov vključevanja starejših odraslih v znanstvene raziskave, oblikovanje politik in prakso. Cilj mreže PAAR-Net je spodbujati vključujoče družbene inovacije z uporabo znanja in izkušenj starejših odraslih, zlasti tistih, ki jim grozi socialna izključenost, pri reševanju zapletenih izzivov starajočih se družb. Kot mreža združuje akademike ter starejše in mlade inovatorje iz širše Evrope in drugod po svetu.

Mreža PAAR-Net zagovarja participativne pristope, ki poudarjajo sodelovanje med strokovnjaki po izobrazbi, običajno akademiki, in strokovnjaki po izkušnjah, starejšimi odraslimi, starimi 65 let in več. Aktivno si prizadeva za vključevanje starejših odraslih, ki so na robu družbe, vključno s tistimi z migrantskim, begunskim in manjšinskim ozadjem ter tistimi z nižjim socialno-ekonomskim statusom, zdravstvenimi težavami in težavami z dostopom. Participativne metode si prizadevajo preseči tradicionalne raziskovalne modele z aktivnim vključevanjem starejših odraslih v vse faze raziskovalnega procesa, od opredelitve raziskovalnih ciljev do razširjanja in vrednotenja rezultatov raziskave.

Potreba po spremembi

Pri vključevanju starejših odraslih v raziskovalna prizadevanja obstajajo velike vrzeli. Številne raziskovalne pobude omejujejo sodelovanje starejših odraslih na zbiranje podatkov. Te pobude ne upoštevajo njihovega potencialnega prispevka k oblikovanju raziskovalnih vprašanj ter razlagi podatkov in rezultatov. Ta spregled ohranja starostne stereotipe in se ne zoperstavlja ustrezno starizmu. Prav tako ne izkorišča bogastva znanja, ki ga imajo starejši odrasli.

Čeprav si politika in praksa prizadevata vključiti starejše odrasle v svoje procese, pa še zdaleč ne zagotavljata smiselnega sodelovanja, zlasti za tiste, ki jim grozi socialna izključenost. V zvezi s tem potrebujejo nove pristope in metodologije. Poleg tega obstajajo vrzeli v povezovanju med raziskavami, politiko in prakso.

Zakaj je to pomembno

Z zagovarjanjem participativnih pristopov si mreža PAAR-Net prizadeva ustvariti bolj vključujoče, pravične in trajnostne družbe. Vključevanje starejših odraslih v raziskave, razvoj politik in prakso zagotavlja, da so rešitve bolj prilagojene njihovim potrebam, izkušnjam in željam. To ne vodi le k učinkovitejšim politikam, temveč tudi spodbuja socialno pravičnost in enakost starejših odraslih v različnih okoljih in jurisdikcijah.

Mreža PAAR-Net je napredna pobuda, ki si prizadeva opolnomočiti starejše odrasle, odpraviti starizem in spodbuditi pozitivne spremembe v starajočih se družbah. S sodelovanjem in inovacijami si mreža PAAR-Net prizadeva utreti pot za bolj vključujočo prihodnost starejših odraslih po vsem svetu.

V tem dokumentu so zbrane izbrane raziskave, predstavljene na uvodni konferenci omrežja PAAR, ki je potekala v Krakovu od 16.4. do 17.4.2024. Vsem udeležencem in sodelujočim se zahvaljujemo za dragocena spoznanja in predanost.

Upamo, da bodo ti prispevki prinesli dragocene informacije ter spodbudili nadaljnje razprave in raziskave na našem področju. Ostanite v stiku z omrežjem PAAR-net za prihajajoče dogodke in priložnosti za sodelovanje. Obiščite našo spletno stran: paar-net.eu

Vsebina:

Delovna skupina 1	3
Charlotte Gruber, Avstrija	3
Heidi Kaspar, Univerza za uporabne znanosti v Bernu, Švica	5
Bojana Matejić, Univerza v Beogradu, Srbija	7
Isabelle Tournier Univ Paul Valéry Montpellier 3, Francija	9
Delovna skupina 2	12
Fifi Kvalsvik in Marianne Storm, Oddelek za javno zdravje, Fakulteta za zdravstvene vede, Univerza v Stavangerju, Norveška	12
Marion Scheider-Yilmaz, Laboratorij PACTE, Univerza Grenoble Alpes, Francija	14
Charles Waldegrave, Giang Nguyen, Monica Mercury, Catherine Love, Chris Cunningham, Raziskovalna enota centra za družinsko socialno politiko, Lower Hutt, Wellington, Nova Zelandija	16
Delovna skupina 3	19
Leen Broeckx, LiCalab, Belgija	20
- 21	
- 21	
Sonay Caner-Yildirim, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Turčija	21
Cecilia Sik-Lanyi, Madžarska raziskovalna mreža, Univerza v Panoniji, Veszprem, Madžarska	24
Herrero MT, Reynaldos B, López-Arce N, Gonzalez-Cuello AM, Fernández-Villalba E, Clinical & Experimental Neuroscience (NiCE). Inštitut za raziskovanje staranja. Medicinska fakulteta. Univerza v Murciji. Murcija, Španija	28
Krzysztof Klincewicz, Center za družbeno odgovorne inovacije, Fakulteta za management, Univerza v Varšavi, Poljska	31
Arlind Reuter, doktorica znanosti, Univerza Lund, Švedska	34
Alexander Bajwa Kucharski, M.A. Inštitut za delo in tehnologijo, Nemčija	36
	2

Delovna skupina 4	39
Sandra Staudacher, PhD, MA, Inštitut za znanost zdravstvene nege, Basel, Švica	39
John Andersen, Oddelek za ljudi in tehnologijo. Univerza Roskilde na Danskem.	42

Delovna skupina 1

WG 1

Health, Care & Support

Delovna skupina 1 se osredotoča na soustvarjanje znanja v raziskavah in praksi o participativnih pristopih pri starejših odraslih, ki živijo v skupnosti in drugih okoljih, s posebnim poudarkom na dobrem počutju, dobrem postajanju (ang. well-becoming) in splošni kakovosti življenja. Delovna skupina si prizadeva spodbujati vključujočo perspektivo, ki v ospredje postavlja življenjsko strokovno znanje in moč ljudi, vključenih v participativne pristope namesto njihovih morebitnih zdravstvenih stanj in omejitev. Tereza Tereza Menšíková in Dianne Seddon vodita to skupino in sta organizirali zasedanje delovne skupine WG1 v Krakovu.

Na tem zasedanju so se predstavili naslednji govorniki: Charlotte Gruber, Heidi Kaspar, Bojana Matejic in Isabelle Tournier.

Charlotte Gruber, Avstrija

Socialno izključeni starejši odrasli: Glasovi in izkušnje. Osebni zapisi in rezultati kot soustvarjalec

V okviru raziskovalnega programa Socialno izključeni starejši odrasli: Glasovi in izkušnje – SEVEN je bil uporabljen pristop državljanske znanosti, da bi pridobili vpogled v izkušnje starejših odraslih, ki jih je prizadela socialna izključenost. Ukrepi, ki jih uvajajo vlade, ter novo razvite politike in storitve morajo ostati ustrezni in dostopni različnim potrebam starejših odraslih.

SEVEN je izvajal inovativen pristop, ki je vključeval marginalizirane skupine prebivalstva v raziskovalne procese z več deležniki.

SEVEN je imel tri cilje:

- Pridobitev izkušenj, pričakovanj in potreb socialno izključenih starejših odraslih.

- Spodbujanje in pospeševanje načinov izražanja glasu socialno izključenih starejših odraslih njihovo opolnomočenje in krepitev samozagovornišva.

- Uporaba znanja socialno izključenih starejših odraslih za oblikovanje priporočil za politiko in raziskovanje.

Pri projektu sem sodelovala kot starejša soustvarjalka, moj namen pa je bil vključiti naslednje vidike:

- svoj pogled kot osebe, ki živi v majhni podeželski vasi, vendar prihaja iz mestnega, akademskega okolja brez veliko stikov z vaščani.

- s pomočjo prijatelja kot posrednika, ki predseduje vaški skupini starejših z več kot 250 člani, se seznaniti s pogledi in spoznanji starejših, ki niso nikoli zapustili svojega podeželskega in družinskega okolja.

Moja raziskovalna vprašanja so bila:

- Kakšno komunikacijo z drugimi ljudmi si želijo starejši ljudje na podeželju Avstrije?

- Kje se lahko srečajo?

- Kaj je potrebno za izboljšanje njihovega družabnega življenja?

- Kaj manjka?

- Kakšne so razlike med mestnim in podeželskim okoljem?

Na vprašanja sem odgovarjala z intervjuji, skupinsko razpravo in pisanjem avtoetnografije.

Intervjuji so bili organizirani skupaj z mojim prijateljem kot mediatorjem in opravili smo naslednje intervjuje:

- z parom (ženska ima resne zdravstvene omejitve)

- s skoraj slepo žensko, ki še vedno živi sama

- z žensko, ki se je pred kratkim preselila z Dunaja v svoj rojstni kraj v oskrbovano stanovanje

S prijateljico sva organizirali tudi skupinsko razpravo s šestimi ženskami, starimi med 70 in 82 let - moški so našli veliko izgovorov, zakaj niso mogli sodelovati.

Glavne ugotovitve skupinske razprave:

- veliko zadovoljstvo z življenjem na podeželju (na kar so vplivale zapore Covid19)

- naraščajoča digitalizacija izključuje starejše ljudi, ki so vse bolj odvisni od mladih družinskih članov

- zaradi slabega javnega prevoza se prav tako poveča odvisnost od družinskih članov

- v vaseh se zapirajo trgovine, banke, gostilne

- pomembnost organiziranih dogodkov
- imeti prostor za srečanja brez obveznega trošenja
- imeti motivirano in polno angažirano predsednico, kot je moja prijateljica

V različnih pogovorih s prijateljico sem spoznala, kako pomembna je njena vloga motivatorke in vodje skupinskih dogodkov - njena glavna pritožba je bila, da so starejši ljudje zelo pripravljeni sodelovati pri vsem, kar organizira, vendar je zelo malo takih, ki želijo sami prevzeti odgovornost za dejavnosti. Motivirati starejše, da se sami lotijo pobud, je zelo težko, vendar zelo cenijo ponudbe skupnih dogodkov.

Sodelovanje v programu SEVEN kot starejši soustvarjalec je bila zame prava osebna pridobitev:

- Intervjuji so mi omogočili vpogled v razmišljanje in odnos vaščanov - postala sem bolj hvaležna za priložnosti, ki sem jih imela v življenju.
- Boljše sem spoznala različne odnose starejših moških in žensk v moji okolici.
- Pisanje avtoetnografije o tem, kaj mi pomeni, da sem stara 70 let.
- Naučila sem se ceniti delo svoje prijateljice, spoznala sem, kako pomembno je njeno prostovoljno delo za starejše ljudi, da zanje organizira dogodke.
- Kot del skupine soustvarjalcev sem spoznala, kako pomembna so strokovna navodila projektne skupine in kaj nam vsem pomeni biti del te skupine - zlasti za tiste, ki so že v institucionalnem varstvu, sem občutila osebno spoštovanje in čutila čast, da so bili njihovi prispevki visoko priznani.

Kot starejši soustvarjalec lahko sodelovanje v takšnih programih samo priporočam; obogati osebne izkušnje in osmisli življenje po upokojitvi.

Heidi Kaspar, Univerza za uporabne znanosti v Bernu, Švica

Raziskovanje potenciala skrbstvenih skupnosti pri starejših odraslih. Pet spoznanj.

V tem prispevku je predstavljenih pet spoznanj iz participativnega raziskovalnega projekta v skupnosti za izboljšanje zdravstvene oskrbe starejših odraslih na domu.

Opis problema: Ambulantne službe v Švici pogosto ne morejo zagotoviti zadostne dolgotrajne oskrbe na domu. Gospodinjstva morajo kljub zdravstvenemu zavarovanju storitve oskrbe organizirati in plačati zasebno. Razlog za to je, da je skrbstveno delo, za razliko od zdravstvene nege, komaj pokrito. To vrzel pogosto zapolnijo ženske s premalo plačanim ali neplačanim delom. Projekt "CareComLabs" raziskuje, v kolikšni meri lahko skrbstvene skupnosti prispevajo

k izboljšanju dolgotrajne oskrbe na domu. Skrbstvene skupnosti postavljajo skrbstveno delo v središče družbe in ga naredijo za skupno nalogo strokovnjakov, oblasti in civilne družbe [1].

Načrt raziskave: Skupaj z lokalnimi organizacijami Spitex in drugimi deležniki iz politične skupnosti, civilnega prebivalstva in nevladnih organizacij smo si zastavili cilj, da na treh lokacijah v regijah Bern in Zürich v Švici zgradimo skrbstvene skupnosti. Te skupnosti izvajajo naslednje tri korake:

1. raziščemo in dokumentiramo lokalne potrebe po podpori in obstoječe storitve;
2. razvijemo in izvedemo pobude in dejavnosti;
3. jih ocenimo in izboljšamo.

Pri tem združujemo inovativne pristope s področja zdravstva in tehnološkega razvoja: skrbnostne skupnosti [2] in živeče laboratorije [3]. Pri našem dosledno participativnem pristopu nas vodi pristop participativnega raziskovanja na ravni skupnosti (Community-Based Participatory Research - CBPR) [4].

Projekt prinaša dva rezultata:

- a) začetno oceno potenciala skrbstvenih skupnosti za trajnostno izboljšanje dolgotrajne oskrbe na domu in
- b) teoretični in praktični vpogled v proces ustanavljanja, razvijanja in vzpostavljanja skrbnih skupnosti.

S poudarkom na praksi ustvarjamo osnovno znanje ter ugotovitve in praktične nasvete iz tega in drugih projektov v obliki zbirke gradiva. Namenjena je podpori drugim zainteresiranim (skupnostim, posameznikom, združenjem) pri oblikovanju skrbnostnih skupnosti. Med potekom projekta je iz prvotno načrtovanih treh skrbnostnih skupnosti nastalo že pet, tako da zanimanje za to obstaja.

Ta opis projekta je bil objavljen v nemškem in francoskem jeziku (Kaspar et al. 2021), za navedene reference obiščite revijo Primary and Hospital Care.

Predstavljenih je pet spoznanj o participativnem raziskovanju s skupnostmi, ki se niso še oblikujejo:

- Iskanje zaveznikov in vzpostavljanje skupnosti zahteva od raziskovalcev čas, prisotnost, vztrajnost in potrpežljivost. Pokazati je treba, da s projektom resno mislite in verjamete v njihov pomemben prispevek.
- Če nameravate resno slediti principom participacije, se morate zavedati, da se lahko načrtovani postopek izkaže povsem drugače. Razvoj štirih skrbstvenih skupnosti, ki smo jih

ustanovili v štirih občinah, priča o "lokalni moči". Uporabili smo enak postopek v treh korakih, vendar so se pobude razvijale različno glede na hitrost, obliko in izid posamezne faze.

- Če načrt projekta in financer dovolita, da se oddaljite od prvotno zastavljenih raziskovalnih načrtov in ciljev, lahko ta odprtost pri projektnih partnerjih ustvari veliko možnosti za prevzemanje odgovornosti. S tem pa je povezano tudi tveganje, da bodo lokalni partnerji "lastniki projekta" in ga bodo nadaljevali brez sodelovanja akademikov.

- Inkluzivnost in vključevanje ljudi, ki so bili doslej komaj ali niso bili slišani, zahteva še veliko več časa. V 3,5 letih je to le občasno uspelo, vendar ne sistematično. Prav tako je postalo jasno, da vključevanje marginaliziranih oseb ni cilj, ki bi si ga vsi delili. Raznolikost in splošnost (ang. commonality) sta značilnosti skrbstvenih skupnosti; slednjo od teh paradoksalnih značilnosti je lažje doseči.

- Ljudje se vključijo v participativne raziskave, ker nekaj pritegne njihovo pozornost, jim vzbuja upanje in pričakovanje ali zanimanje. Že sama obravnavana tema ali pa raziskava sama lahko pritegne. Znanost lahko deluje kot mejni predmet, ki združuje osebe z različnih perspektiv.

Za več informacij o projektu in njegovih članih obiščite spletno stran: Sorgendegemeinschaft.net

Referenca: Kaspar, Heidi, Katharina Pelzelmayer, Anita Schürch, Fabian Bumer, Tanja Ertl, Shkumbin Gashi, Claudia Müller, Timur Sereflioglu in Karin Von Holten. "Können sorgende Gemeinschaften die häusliche Langzeitversorgung verbessern?" *Primary and Hospital Care: Allgemeine Innere Medizin* 21(6): 188–90. <https://doi.org/10.4414/phc-d.2021.10401>.

Bojana Matejić, Univerza v Beogradu, Srbija

Raziskovanje zlorab starejših ljudi: Izkušnje iz participativnega raziskovanja v Srbiji

Glavno raziskovalno vprašanje/cilj: Staranje svetovnega prebivalstva je prispevalo k zaskrbljujočemu porastu zlorabe starejših ljudi. Zlasti starejše ženske se soočajo z večjim tveganjem zlorabe, vendar je to javnozdravstveno vprašanje v številnih družbah pogosto prezrto in večinoma nevidno. Po zadnjih razpoložljivih podatkih je v Srbiji 16 % starejših žensk, starih od 65 do 74 let, po dopolnjenem 65. letu starosti doživelo neko obliko nasilja. Namen te raziskave je bil oceniti družbene norme in kulturni odnos do starejših oseb, raziskati vrsto odnosov in vedenj, ki so v družbi tolerirani, vendar pomenijo nasilje in zlorabo, raziskati značilnosti in vpliv nasilja nad starejšimi ženskami na podlagi spola, skupaj s tem, koliko se različne institucije odzivajo na to vprašanje in kako se kompleksni družbeni sistemi odzivajo na njihove potrebe. Namen tega povzetka je zagotoviti vpogled v uporabljeno metodo, zlasti v participativni raziskovalni pristop.

Metode: Projekt " Empowerment of Older Women: Prevention of Violence through Changing Social Norms in Serbia [Opolnomočenje starejših žensk: Preprečevanje nasilja s spreminjanjem družbenih norm v Srbiji] (EmPreV)", ki sta ga podprli Evropska unija in Avstrijska razvojna agencija, je bil sestavljen iz kvalitativne in kvantitativne raziskovalne faze. V kvalitativni fazi raziskave je bil uporabljen participativni raziskovalni pristop. Vključevanje starejših prostovoljcev iz mreže Rdečega križa v raziskavo je omogočilo pridobiti izkušnje iz prve roke in vpogled v problematiko nasilja nad starejšimi ljudmi v skupnosti. Sodelovali so med načrtovanjem fokusne skupine, pridobivanjem udeležencev, povezovanjem z romskimi skupnostmi, oblikovanjem strukturiranega vodnika za vodenje fokusne skupine in študije primera, ki je služil kot izhodišče razprave ter med samo izvedbo fokusne skupine in analizo po fokusni skupini. V raziskavi je sodelovalo 157 anketirancev v 17 fokusnih skupinah v štirih regijah v Srbiji, iz štirih mest in dveh vasi. V fokusnih skupinah so sodelovale ženske iz treh starostnih kategorij.

Ugotovitve: Participativni pristop je dobro zasnovanemu raziskovalnemu okviru dal dodatno kakovost. Pomoč neakademske partnerjeve pri vseh praktičnih korakih izvajanja naše raziskave je nesporna, od faze načrtovanja do pridobivanja udeležencev in organiziranja razprav v fokusnih skupinah. Začetek razprav o občutljivih temah, kot je zloraba starejših, je lahko izziv; zato je študija primera iz resničnega življenja, pripravljena v interakciji z našimi prostovoljci in predstavljena na začetku fokusne skupine, olajšala sodelovanje in odprla dialog z udeleženci. Ta pristop je spodbudil odprt dialog in empatijo ter ponudil celovitejši pogled na zapleteno vprašanje zlorabe starejših. Izmenjava dejanskih izkušenj je naši raziskavi dodala pristnost in zagotovila, da je razprava odražala realnost, s katero se soočajo starejši odrasli. Zgodba iz resničnega življenja je pritegnila pozornost udeležencev, spodbudila bolj zanimive in interaktivne razprave v fokusnih skupinah, ki so bile koristne za vse vpletene strani. Raziskovalcem so razprave prinesle vpogled v temo študije, udeležencem pa zagotovile uporabne informacije, ki so jih opolnomočile.

Poleg tega so naši neakademski partnerji s sodelovanjem v naši raziskavi prispevali ideje in pobude za vzpostavitev podpornih mehanizmov v lokalnih skupnostih, vključno s pobudami, kot so telefonske linije SOS ter ustanavljanje klubov in dnevnih centrov za starejše. Predlagali so uporabo družbeno odgovornih medijskih vsebin in izobraževalnih sistemov za spodbujanje pozitivnih družinskih vrednot, krepitev dobrih sosedskih odnosov, ozaveščanje o medgeneracijski solidarnosti in reševanje vprašanja zlorabe starejših ljudi. Prav tako so naši prostovoljci spodbujali dejavno sodelovanje starejših žensk v lokalni skupnosti z vključevanjem v društva, organizacije, prostovoljnimi delom in drugimi oblikami udejstvovanja.

Zaključek: Pri prihodnjih prizadevanjih za obravnavo zlorabe starejših žensk je treba izobraževati starejše ženske o različnih oblikah nasilja in dejavnikih tveganja, zagotavljati psihosocialno podporo, zagotoviti stalno usposabljanje strokovnjakov o posebni naravi zlorabe starejših žensk ter izboljšati usklajevanje med ustreznimi lokalnimi zainteresiranimi stranmi, da se okrepi odzivnost sistema. Politike, ki temeljijo na dokazih, so ključnega pomena,

sodelovanje prostovoljcev iz skupnosti kot neakademskih raziskovalnih partnerjev pa je praksa, ki lahko te namere podpre in nadgradi.

Bibliografija:

Todorovic N, Vravec M, Babovic M, Stepanov B, Matejic B, Djikanovic B. On No Man's Land – Gender-based violence against older women (65+) in the Republic of Serbia. Belgrade, Red Cross of Serbia, 2021. Available at: redcross.org.rs/media/7139/na-nicijoj-zemlji-web-low-res.pdf

2. Todorovic N, Vravec M, Djikanovic B, Matejic B. Frequency and forms of elder abuse in Serbia. *Temida* 2020, 23 (2) 203-227.

3. Cailin Crockett, Bonnie Brandl & Firoza Chic Dabby. Survivors in the margins: the invisibility of violence against older women. *Journal of Elder Abuse & Neglect* 2015. 27(4-5): 291-302.

4. WHO. Abuse of older people. Available at: <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people>

5. UN-Division for Social Policy and Development Department of Economic and Social Affairs. Neglect, Abuse and Violence Against Older Women. Available at: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/neglect-abuse-violence-older-women.pdf>

6. Urbaniak A, Wanka A. Participatory Approaches in Ageing Research-An Overview. In: Urbaniak A, Wanka A (Eds.). *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research* (pp.1–14). London, Routledge 2023.

7. Messelis E, Vanoutrive D. Elderly Abuse: the importance of a scientific and a participatory approach. *International Journal of Integrated Care* 2023, 23(S1):143.

8. Chang ES, Dong X. (2017). Role of the Community and Community-Based Participatory Research in Elder Abuse. 10.1007/978-3-319-47504-2_26. In: Dong, X. *Elder Abuse: Research, Practice and Policy* 2017. 10.1007/978-3-319-47504-2.

Isabelle Tournier Univ Paul Valéry Montpellier 3, Francija

Soustvarjanje z osebami, ki živijo z demenco: spoznanja projekta IDoService o izzivih in pričakovanjih

Namen te predstavitve je bil obravnavati morebitne ovire za participativno raziskovanje oseb, ki živijo z demenco, z izmenjavo spoznanj iz evropsko financiranega projekta IDoService (2020-2022). Cilj projekta IDoService je bil razviti uporabniku prijazno storitev za osebe, ki živijo z blago do zmerno demenco (PLWD), da bi lahko uresničile svoje potenciale in prispevale k

družbi. Ideja je bila, da bi storitev ljudem omogočila načrtovanje, povezovanje in sodelovanje v prilagojenih priložnostih. Njen cilj je bil zmanjšati opažanje, da osebe, ki živijo z blago do zmerno demenco, poročajo o pomanjkanju priložnosti za dejavno vključevanje v dejavnosti, ki so zanje pomembne (na primer fizične, socialne ali kulturne dejavnosti), kar vpliva na njihovo počutje in družbeno udeležbo (Ziebuhr et al., 2023). Raziskovalna skupina je sledila pristopu oblikovanja storitev, ki ustreza celostnemu, soustvarjalnemu pristopu za izboljšanje kakovosti zagotavljanja storitev (Stickdorn in Schneider, 2011). Projekt je temeljil na sooblikovanju, da bi vključili ustrezne zainteresirane strani (osebe z demenco, njihove negovalne partnerje ter osebje iz organizacij, ki se ukvarjajo s starostjo ali dejavnostmi v Greater Manchester, UK [Velikem Manchestru v Združenem kraljestvu]). Projekt je bil organiziran v treh zaporednih korakih, ki so vključevali različne zainteresirane strani, in sicer osebe z blago demenco, partnerje pri oskrbi, osebje ponudnikov storitev, raziskovalce in oblikovalce. V prvem koraku (korak 1) so bili opravljeni intervjuji in fokusne skupine, da bi izvedeli več o željah, ovirah in spodbujevalnih dejavnikih sodelovanja v smiselnih dejavnostih med življenjem z demenco. Drugi korak (2. korak) so bile delavnice za sooblikovanje, na katerih so zainteresirane strani sodelovale pri oblikovanju morebitnih orodij, povezanih s potrebami, ki so se pojavile v 1. koraku. Na podlagi prispevkov z delavnic je raziskovalna skupina oblikovala zbirko orodij I Can Do Pathway kot novo storitev in rezultat projekta IDoService. Prototip sooblikovanja je bil v zadnjem koraku (3. korak) izpopolnjen in preizkušen ter ga je mogoče brezplačno najti na spletu na naslovu www.idoservice.org.

Ovire in spodbujevalni dejavniki za vključevanje strokovnjakov na podlagi izkušenj so bili med to raziskavo (tj. oseb, ki živijo z demenco, in njihovih negovalcev) povezani s pandemijo Covid-19, ki se je začela le nekaj mesecev pred začetkom projekta in je povzročila nekaj prilagoditev prvotno načrtovanega projekta. Glavna prilagoditev je sprememba osebnih intervjujev in fokusnih skupin na pretežno spletno izvedbo. Sprva smo načrtovali osebne fokusne skupine in intervjuje z osebami z demenco, njihovim negovalnim partnerjem in zainteresiranim osebjem. Zaradi nacionalne zapore in prepovedi osebnih srečanj za približno prvih 10 mesecev projekta smo vse fokusne skupine izvedli prek spleta (Microsoft Teams), večino intervjujev pa prav tako prek spleta. Le štiri intervjuji so bili opravljeni osebno, in sicer samo z osebami, ki živijo z demenco. Ker smo ocenili, da spletna oblika fokusnih skupin za osebe, ki živijo z demenco, ne bo primerna ali udobna, smo se odločili, da fokusnih skupin z njimi dokončno ne bomo organizirali. Zaradi nacionalne zapore in omejene ponudbe storitev je bilo tudi zaposlovanje strokovnjakov na podlagi izkušenj precej zahtevno, zaradi česar smo zmanjšali svoja pričakovanja glede njihovega števila. Na srečo nam je uspelo pridobiti zadostno število oseb, ki živijo z demenco, s podporo lokalnega ponudnika storitev, Age UK Salford, ki se je zanimal za morebitne rezultate projekta in je imel izkušnje s participativnim raziskovanjem.

Poleg omejitev, ki so posledica konteksta Covid-19, je bilo treba opraviti še druge prilagoditve raziskovalnega gradiva, da bi bilo dostopno osebam z demenco, ki imajo poleg kognitivnih motenj morda še druge. To je vključevalo prilagoditev same raziskovalne dejavnosti, pa tudi etičnih obrazcev, letakov za zaposlovanje in gradiv. Velik izziv je bil pripraviti dokumente, ki bi

bili dovolj informativni, vendar še vedno razumljivi, zlasti za ljudi, ki še nikoli niso sodelovali v raziskovalnih dejavnostih. Poleg uporabe preproste angleščine in kratkih stavkov smo si prizadevali uporabiti dovolj veliko brezserifno pisavo, s privlačnimi barvami in zadostnimi kontrasti med različnimi deli dokumenta. Ker je mobilnost lahko težava za starejše odrasle, zlasti za tiste z demenco, ki pogosto ne morejo več voziti ali uporabljati javnega prevoza, smo jim ponudili prevoz s strani raziskovalnega partnerja ali krili stroške taksija, da bi jim zagotovili udobno udeležbo na kraju raziskave. Udeležence smo tudi spodbujali, naj pridejo s sorodnikom, če bi se zaradi tega počutili bolj samozavestno in sproščeno.

Če je mogoče, je priporočljivo, da se raziskovalne dejavnosti izvajajo na kraju, ki ga strokovnjaki na podlagi izkušenj poznajo, saj se tako poveča njihovo udobje in zaupanje. Delavnice za sooblikovanje storitev IDoService z osebami z demenco so bile na primer organizirane v okviru Age UK Salford in so potekale med njihovimi dvomesečnimi kavarnami za demenco, udeleženci te študije pa so bili redni udeleženci kavarn za demenco. Znano socialno okolje je zagotavljalo podporno okolje za sodelovanje v dejavnostih sooblikovanja in izražanju mnenj. Skupina je že prej sodelovala v raziskovalnih projektih in je bila seznanjena s postopkom privolitve. Vsi udeleženci so bili pred dogodkom obveščeni, da se lahko odločijo, ali želijo sodelovati ali ne. Informacije in obrazci za soglasje so bili posredovani en teden vnaprej, da so imeli dovolj časa za branje, soglasje pa je bilo (ponovno) potrjeno na dan dogodka. Pred začetkom delavnice je bilo organizirano kosilo, da so se udeleženci in moderatorji lahko neformalno seznanili pred začetkom delavnice. Na koncu je bila zelo pomembna točka, ki so jo poudarile skupine, s katerimi smo delali, potreba po zagotovitvi neprekinjene komunikacije in obveščanju udeležencev sooblikovanja o rezultatih in nadaljnjem razvoju, da bi zagotovili, da se njihov prispevek ceni. Za zaključek naj povem, da je sodelovanje v raziskavi za udeležence prijetno in smiselno, kar ugodno vpliva na neposredno kakovost zbranih podatkov, na počutje udeležencev in na njihovo pripravljenost za sodelovanje v prihodnosti (Rodgers 2018; Zeilig idr. 2019).

Reference

Niedderer, K., Tournier, I., Orton, L., & Threlfall, S. (2023). I Can Do: Co-Designing a Service with and for People with Dementia to Engage with Volunteering. *Social Sciences*, 12, 364. <http://dx.doi.org/10.3390/socsci12060364>

Rodgers, P (2018). Co-designing with people living with dementia. *CoDesign*, 14, 188–202

Stickdorn, M., & Schneider, J. (2011). *This is service design thinking: basics, tools, cases*. Wiley

Tournier, I., Orton, L., Denning, T., Ahmed, A., Holthoff-Detto, V., & Niedderer, K. (2023). An Investigation of the Wishes, Needs, Opportunities and Challenges of Accessing Meaningful Activities for People Living with Mild to Moderate Dementia. *International journal of environmental research and public health*, 20, 5358. <https://doi.org/10.3390/ijerph20075358>

Zeilig, H., Tischler, V., van der Byl Williams, M., West, J., & Strohmaier, S. (2019). Co-creativity, well-being and agency: A case study analysis of a co-creative arts group for people with dementia. *Journal of aging studies*, 49, 16–24. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2019.03.002>

Ziebuhr, B., Zanasi, M., Bueno Aguado, Y., Losada Durán, R., Dening, T., Tournier, I., Niedderer, K., et al. (2023). Living Well with Dementia: Feeling Empowered through Interaction with Their Social Environment. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(12), 6080. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph20126080>

Delovna skupina 2

WG 2

Community and Place

Delovna skupina 2 si prizadeva za ustvarjanje vključujočih skupnosti, v katerih se starejši odrasli iz različnih okolij počutijo cenjene in podprte. Posebej se delovna skupina 2 osredotoča na vključevanje starejših migrantov, beguncev, avtohtonih prebivalcev in tistih, ki se soočajo z ovirami pri dostopu do storitev in infrastrukture, kot sta zdravstveno varstvo in prevoz. S spodbujanjem vključenosti in raznolikosti delovna skupina WG2 prispeva k ustvarjanju družbe, v kateri vsi, ne glede na poreklo, čutijo pripadnost in podporo.

Marion Scheider-Yilmaz in Charles Waldegrave sta vodila to skupino in organizirala zasedanje WG2 v Krakovu.

Na tem zasedanju so se predstavili naslednji govorniki: Anne Ramos in Ute Karl, Fifi Kvalsvik in Marianne Storm, Mário Rui André, Marion Scheider-Yilmaz in Charles Waldegrave.

Fifi Kvalsvik in Marianne Storm, Oddelek za javno zdravje, Fakulteta za zdravstvene vede, Univerza v Stavangerju, Norveška

Raziskovanje poti od samote do vključevanja: Vpogled v depresijo, osamljenost in krhkost pri starejših odraslih, ki živijo v domačem okolju

Ozadje: Razumevanje depresije, osamljenosti in šibkosti je ključnega pomena za opredelitev podpornih ukrepov, ki spodbujajo večjo socialno vključenost in izboljšujejo kakovost življenja starejših odraslih. Ti dejavniki vplivajo na posameznikovo zmožnost polnega sodelovanja v

družbi. Depresija in osamljenost pogosto vodita v socialni umik in izolacijo, krhkost pa lahko omejuje fizične sposobnosti in še dodatno zmanjšuje družbeno vključenost.

Cilj: Oceniti spremembe v stopnji krhkosti med starejšimi odraslimi, ki živijo na domu, v obdobju petih mesecev ter preučiti funkcionalne spremembe depresije in osamljenosti od izhodiščnega obdobja pred raziskavo (t1) do obdobja po raziskavi (t2) in njihovo povezavo s krhkostjo. Na začetku zdravstveni delavci ocenijo udeležence, da bi določili najprimernejše vrste podpore. To lahko vključuje sodelovanje v centrih za dejavnosti starejših, skupinske vadbe, klube za hojo, klube za pletenje in družabno prehranjevanje.

Raziskovalna vprašanja:

- Ali obstajajo spremembe v depresiji, ki jih je mogoče opaziti od t1 do t2, in kako so te spremembe povezane s krhkostjo?
- Ali obstajajo prepoznavne spremembe v osamljenosti, ki jih je mogoče opaziti od t1 do t2, in kako so te spremembe povezane s šibkostjo?

Metode: V tej pred-po-študiji, registrirani na ClinicalTrials.gov (NCT05837728), sodelujejo medpoklicne skupine diplomiranih medicinskih sester, fizioterapevtov in delovnih terapevtov, ki izvajajo ocene zdravstvenih potreb. Te ocene so bile opravljene na začetku ob začetku in ponovno po petih mesecih. Vzorec sestavlja 40 starejših odraslih, ki živijo na domu in so stari 75 let ali več ter so zaprosili za občinske storitve zdravstvenega varstva in oskrbe na Norveškem. Analiza podatkov obsega opisno statistiko, preproste teste ter predstavitev grafov in korelacijskih koeficientov.

Pregled predhodnih ugotovitev:

Depresija in krhkost:

- Osnovno stanje (t1): 13 udeležencev je imelo depresijo, 5 je bilo zelo depresivnih in 8 depresivnih.
- Pet mesecev pozneje (t2): med temi 13 primeri je bilo izboljšanje (7), nespremenjeno (5), poslabšanje (1) in novi primeri (6).
- Stopnje šibkosti pri osebah kjer je prišlo do izboljšav v povezavi z depresijo: izboljšana (2), poslabšana (3) in nespremenjena (2). Ostali udeleženci so v celotnem obdobju študije ohranili stabilne ravni krhkosti.

Osamljenost in krhkost:

- Osnovno stanje (t1): 2 udeleženca sta bila opredeljena kot zelo osamljena, 6 pa kot mejno osamljeni. Opomba: "mejna osamljenost" se nanaša na rezultate na meji med "osamljen" in "ne osamljen".
- Pet mesecev pozneje (t2): stopnja osamljenosti se je izboljšala pri vseh 8 udeležencih, vendar se je pojavil en nov primer.

- Stopnje krhkosti med temi udeleženci: poslabšanje (3), nespremenjeno (5) in izboljšanje (1).

Ključne ugotovitve:

- Depresija in osamljenost: na obeh področjih je bilo opazno izboljšanje, kar kaže na koristi vključujočih družbenih dejavnosti in podpornih storitev, ki temeljijo na skupnosti.
- Krhkost: Različni rezultati pri stopnjah krhkosti kažejo na zapleteno interakcijo med duševnim zdravjem in telesnim počutjem.
- Pojav novih primerov depresije in osamljenosti opozarja na stalno potrebo po celoviti stalni podpori.

Razmislek: Naša raziskava je omogočila vpogled v izzive, s katerimi se srečujejo starejši odrasli pri vključevanju v svoje skupnosti. Ti izzivi osvetljujejo dejavnike, ki ovirajo sposobnost starejših odraslih, da se povežejo z drugimi, ter poudarjajo potrebo po nadaljnjih raziskavah in ciljno usmerjenih rešitvah. Podpiramo izvajanje prilagojenih načrtov oskrbe, ki so prilagodljivi in posebej prilagojeni individualnim potrebam, s čimer se zagotovi, da lahko vsi starejši odrasli v celoti izkoristijo pobude, namenjene izboljšanju njihove vključenosti v družbo. Čeprav je organiziranje družabnih dejavnosti že samo po sebi dragoceno, je enako pomembno tudi zagotavljanje dostopa do celovitih zdravstvenih storitev. Ta prizadevanja skupaj pomagajo ustvariti bolj vključujoče in podporno okolje za starejše člane naše skupnosti.

Marion Scheider-Yilmaz, Laboratorij PACTE, Univerza Grenoble Alpes, Francija

Pogled v socialno vključenost starejših odraslih. Design citoyen: participativni raziskovalni projekt s starejšimi odraslimi

Ozadje: V Franciji in drugod se trenutno razvijajo številni participativni pristopi in raziskovalni projekti, ki vključujejo starejše odrasle. Vključevanje starejših odraslih v raziskave in projekte, ki jih neposredno zadevajo, je postalo skupni cilj, vendar se pogosto premalo pozornosti namenja vključevanju različnih skupin in profilov. Zato participativni pristopi običajno vključujejo zelo homogene skupine, s čimer se ohranja nevidnost drugih (npr. starejših migrantov, starejših žensk, starejših odraslih invalidov).

Cilj: Cilj tega raziskovalnega projekta je razviti participativno metodo, ki v lokalne procese odločanja vključuje različne profile starejših odraslih. Sprva se prototip metode preizkuša na eni poskusni lokaciji (T1), nato pa jo bo skupina raziskovalcev nadalje preizkušala na osmih dodatnih lokacijah po Franciji (T2). Na koncu bodo sodelujoči raziskovalci metodo ocenili s skupnim ocenjevalnim okvirom in jo prevedli v zbirko orodij.

Raziskovalna vprašanja:

- Ali se rezultati participativnega procesa razlikujejo glede na vključene skupine starejših?
- Ali oblikovanje metode, namenjene najbolj izključenim skupinam starejših odraslih, vodi k večji vključenosti v participativno raziskovanje in nenazadnje v proces odločanja?

Metode: Raziskovalni projekt vključuje razvoj in preizkušanje participativne metode, pri kateri udeleženci oblikujejo in predstavijo konkretne rešitve ključnim lokalnim akterjem in odločevalcem. Sestavljeni sta dve skupini: ena s starejšimi odraslimi, ki so zelo vključeni v družbene in državljanske dejavnosti, in druga s starejšimi odraslimi, ki so običajno manj vključeni ali niso vključeni v te dejavnosti. Pri pristopu se uporablja niz vključujočih orodij, ki skupinam pomagajo pri izvajanju lokalne diagnostike in oblikovanju rešitev za ugotovljene težave. Metoda je bila nato podrobno opisana v zbirki orodij, različne raziskovalne skupine po vsej Franciji pa so jo ponovile.

Pregled predhodnih ugotovitev:

- Različno sodelovanje vodi do različnih rezultatov: Predhodno testiranje participativne metode kaže, da se rezultati participativnega procesa bistveno razlikujejo glede na raznolikost vključenih skupin starejših odraslih. Skupine z različnimi ozadji in stopnjami vključenosti v družbene in državljanske dejavnosti zagotavljajo različne poglede in rešitve, kar poudarja pomen vključenosti v participativnem raziskovanju.
- Večja vključenost s ciljno usmerjenimi metodami: Metoda, ki je bila zasnovana tako, da vključuje najbolj izključene skupine starejših odraslih, kot so starejši migranti, starejše ženske in starejši odrasli s hendikepom, izkazuje večjo stopnjo vključenosti tako v raziskovalnem procesu kot v rezultatih odločanja. Ta ciljno usmerjeni pristop učinkovito vključuje marginalizirane glasove v lokalne procese odločanja.
- Učinkovita uporaba vključujočih orodij in nasvetov: Orodja za vključevanje, uporabljena v participativni metodi, so se izkazala za učinkovita pri omogočanju starejšim odraslim, da opravijo lokalno diagnostiko in razvijejo konkretne rešitve. Ta orodja olajšujejo sodelovanje in zagotavljajo, da lahko vsi udeleženci, ne glede na njihovo predhodno stopnjo državljanske vključenosti, smiselno prispevajo k projektu.
- Razširljivost in ponovljivost metode: Uspešna ponovitev participativne metode na več lokacijah v Franciji kaže, da je metoda razširljiva in jo je mogoče prilagoditi različnim okoliščinam. Skupni ocenjevalni okvir in zbirka orodij, razvita v tej raziskavi, zagotavljata standardiziran pristop, ki ga lahko uporabljajo različne raziskovalne skupine, kar zagotavlja dosledno navzkrižno analizo lokalnih rezultatov.

Razmislek: Ugotovitve tega raziskovalnega projekta poudarjajo ključni pomen raznolikosti in vključenosti pri participativnih pristopih, ki vključujejo starejše odrasle. Z aktivnim prizadevanjem za vključitev različnih profilov starejših odraslih, zlasti tistih, ki so pogosto

marginalizirani, projekt ne le obogati proces odločanja z različnimi pogledi, temveč tudi zagotovi, da se okrepijo glasovi tistih, ki običajno niso slišani. Uspeh vključujočih orodij in metod pri vključevanju udeležencev iz različnih okolij in z različnimi stopnjami državljske vključenosti poudarja možnost, da se ti pristopi prilagodijo in razširijo v različnih okoljih.

Bibliografija:

Vial, S., (2017), Le design, Presses Universitaires de France, <https://doi.org/10.3917/puf.vial.2017.01>

Viriot Durandal, JP., Moulaert, T., Scheider-Yilmaz, M., (ur.), (2024), Ageing in communities and territories, Retraite et Société, Special English issue n°1, CNAV, <https://doi.org/10.3917/rs1.hs1.0010>

Scheider-Yilmaz, M., Viriot Durandal, J-P., Fougeyrollas, P., (ur.), (2023), Citoyenneté et droits humains : réflexions croisées entre le handicap et le vieillissement, Aequitas - Journal of human development, disability, and social change, n°29, 140 str.

<https://www.erudit.org/fr/revues/aequitas/2023-v29-n2-aequitas08962/>

Scheider-Yilmaz, M., (2022), Citoyenneté engagée et autonomie : le cas de la participation des personnes handicapées et des personnes âgées dans les Conseils Départementaux de la Citoyenneté et de l'Autonomie, doktorska disertacija, Univerza Lorena, 392 <https://www.theses.fr/2022LORR0223>

Charles Waldegrave, Giang Nguyen, Monica Mercury, Catherine Love, Chris Cunningham, Raziskovalna enota centra za družinsko socialno politiko, Lower Hutt, Wellington, Nova Zelandija

Participativni pristopi z avtohtonimi skupnostmi za izboljšanje političnih odzivov

Cilj

Namen te raziskave je zagotoviti kvalitativne in kvantitativne informacije o blaginji in sodelovanju kaumātua (starejših Maorov, ki živijo na Novi Zelandiji) za oblikovanje kulturno primerne politike, okoljskega načrtovanja in kulturno odzivnih storitev. Posebni cilj predstavitve je bil predstaviti vidik raziskave, ki je bila izvedena za razvoj pristnih družbeno-ekonomskih ukrepov (in lestvic) kaumātua s pomočjo soustvarjalnih srečanj, ki so bila zasnovana tako, da so presegle pristranskost zahodnih predpostavk in se osredotočila na maorske vrednote in pojme blaginje. Gre za del večje študije z naslovom: Tai Kaumātutanga Older Māori Wellbeing and Participation [Blaginja in participacija starejših Māorov Tai Kaumātutanga], ki je bila financirana v okviru nacionalnega znanstvenega izziva Ageing Well [Dobro staranje] na Novi Zelandiji.

Ker so sedanje lestvice kazalnikov, ki se uporabljajo za zagotavljanje dokazov pri oblikovanju politik in razvoja storitev, zahodnjaške in ne odražajo ključnih vidikov vrednot Maorov, je bil namen raziskave priskrbeti s strani kaumātua so-ustvarjene kvalitativne in kvantitativne informacije. Medtem ko so na primer nekateri vidiki osamljenosti, diskriminacije in socialne povezanosti univerzalni, so drugi vidiki kulturno specifični. Starejši Maori cenijo duhovnost, kolektivne načine razmišljanja in delovanja ter genealoške povezave kot primarne načine bivanja, ki so v nasprotju z zahodnim poudarkom na sekularizmu, individualizmu in jedrnih družinskih strukturah. Zahodne lestvice seveda odražajo kulture, iz katerih so izšle, zato so dokazi, ki jih pridobivajo na primer za oblikovanje politik, primerni za zahodne družbe, vendar ne zajamejo edinstvenih vidikov, značilnih za Maore, na primer osamljenosti, dobrega počutja ali celo diskriminacije. Če ti podatki niso zajeti, se oblikovalci politik in tisti, ki razvijajo storitve, pogosto preprosto osredotočijo na dokaze, ki jih imajo na voljo, in edinstvenih kulturnih vidikov ne upoštevajo. To lahko pojasni, zakaj so rezultati za nezahodne skupine, zlasti za avtohtone prebivalce, pogosto manj uspešni kot za običajne zahodne skupine.

Metodologija

S kvalitativno metodologijo soustvarjanja s starejšimi Māori je bila oblikovana lestvica kazalnikov dobrega počutja starejših Māorov, ki je odražala njihove poglede na svet in izkušnje. To je eden od šestih kazalnikov, ki se razvijajo. Druge lestvice se osredotočajo na osamljenost, socialno povezanost, diskriminacijo, zlorabo in dobro počutje v soseski.

Srečanja za soustvarjanje s starejšimi Maori so potekala po vsej Aotearoi (maorski izraz za Novo Zelandijo) z osmimi različnimi skupinami starejših Maorov. Vodili so jih raziskovalci Māori, ki so bili člani raziskovalne skupine. Hui so bili participativni in so potekali na način Māorov, ki so izražali svoje vrednote in načine delovanja. Vsaka skupina je vključevala: Karakia in mihi (blagoslov in pozdravni govor); Waiata tautoko (podporno pesem); Mihimihi Whakawhanaungatanga (predstavitev o tem, kdo ste); Manaakitanga (gostoljubnost); Hui Kōrero - (promocijo in spodbujanje odprtega dialoga); Wānanga Kōrero - (Zbiranje idej in mātauranga (znanja) - posneta s privolitvijo); Poroporoaki (Zaključne misli, razmislek in zahvala); Koha (darilo za njihov čas); Waiata in karakia ano (Pesem in blagoslov).

Kaupapa ali poudarek hui je bil na dobrem počutju in kakovosti življenja. Udeleženci so bili povabljeni, da povedo nekaj o sreči in varnosti, ki jim zagotavljata kakovostno življenje ali dobro počutje. Povabljeni so bili, da delijo ključne stvari, ki jim kot starejšim Maorom prinašajo srečo. Kaj njim in drugim Maorom njihove starosti ali starejšim daje občutek varnosti in udobja? Kaj zmanjšuje njihovo srečo? Katere so stvari, zaradi katerih se počutijo negotovo in neprijetno? Kaj njim in drugim starejšim prijateljem in sorodnikom Maorov daje občutek izpolnjenosti? Odgovori so bili (z dovoljenjem) posnети in tematizirani. Osnovne teme so bile razvite v vprašanja za oblikovanje začetne lestvice dobrega počutja starejših Maorov.

Skupaj ustvarjena lestvica dobrega počutja starejših Maorov je bila skupaj z drugimi podobno oblikovanimi socialnimi lestvicami, omenjenimi zgoraj, nato vključena v vprašalnik, ki je bil posredovan nacionalnemu naključnemu vzorcu 2 000 Maorov, starih 50 let in več. Pri analizi

rezultatov smo lahko preverili statistično zanesljivost in veljavnost lestvic. Tako je bilo mogoče s kvantitativnimi metodami preveriti, ali je participativni del soustvarjene raziskave primeren za uporabo kot indikatorska lestvica, v tem primeru lestvica blaginje.

Ugotovitve

Skupaj oblikovani odgovori so bili uporabljeni za razvoj lestvice dobrega počutja, ki je vključevala 12 vprašanj, ki so odražala najbolj ponavljajoče se teme. To so bile kvalitativne ugotovitve te študije. Trije primeri dvanajstih vprašanj, ki so se pojavili v analizi, so bili na primer naslednji:

- Sem dobro povezan s Te Ao Māori (svetom Māorov)?

popolnoma se strinjam/strinjam se/ne strinjam se/sploh se ne strinjam

- V svojem življenju uživam v duhovni povezavi wairua.

popolnoma se strinjam/strinjam se/ne strinjam se/sploh se ne strinjam

- Čutim se spoštovanega in sposobnega prispevati k svoji whānau (razširjeni družini) in skupnosti.

pogosto/nekajkrat/ne prav pogosto/nikoli

Nato so v raziskavi z nacionalnim naključnim vzorcem več kot 2 000 starejših Maorov preverili zanesljivost in veljavnost 12 vprašanj iz skupaj ustvarjene lestvice dobrega počutja starejših Maorov. Rezultati so pokazali visoke rezultate, ki so bili precej nad pragom, določenim z uporabo Cronbachovega alfa pri testiranju notranje konsistentnosti in zanesljivosti, in sicer 0,843 za 12 vprašanj. Tudi rezultati potrditvene faktorске analize so bili dobri. Z uporabo paketa R lavaan. Vsa vprašanja razen dveh so imela rezultat faktorске obremenitve precej nad 0,4, sedem vprašanj nad 0,5, tri pa precej nad 0,7, kar dokazuje veljavnost lestvic.

Pomen: Pomembnost te raziskave je, da je razvila inovativno metodologijo, ki temelji na znanju ljudi, za katere so bile lestvice ustvarjene, da bi oblikovali orodja, ki se lahko uporabijo za zbiranje podatkov pri oblikovanju politik in zagotavljanju storitev za lastne ljudi. Z razvojem meril socialnih kazalnikov, ki so jih soustvarili skupaj s temi skupnostmi in vključujejo njihovo znanje in izkušnje o kakovosti življenja v njihovih skupnostih, je mogoče zagotoviti boljše dokaze za vključujoče oblikovanje politike in zagotavljanje storitev. Standardna mednarodna lestvica zajema univerzalne vidike osamljenosti, ne pa tudi pomembnih kulturno specifičnih vidikov.

Bibliografija:

Cogburn, C. (2019). Culture, Race and Health: Implications for racial inequities and population health. *The Millbank Quarterly*, 97(3), 736–761

Hitti, A., Mulvey, K., & Melanie, K. (2011). Social exclusion and culture: The role of group norms, group identity and fairness. *Anales de Psicología*, 27(3), 587–599, Special Issue “Prejudice: Sociodevelopmental perspectives”

Love, C. (2006) ‘Maori Perspectives on Collaboration Colonisation in Contemporary Aotearoa/New Zealand Child and Family Welfare Policies and Practices’ in Cameron, G. & Freymond, N. (Eds) “Towards Positive Systems of Child and Family Welfare: International Comparisons of Child Protection, Family Service and Community Caring Systems’. Toronto: University of Toronto Press (p. 237-268).

Pihama, L. (2001). *Tihei mauri ora Honoring our voices: Mana wahine as kaupapa Māori theoretical framework*. Unpublished PhD. Auckland, NZ: The University of Auckland.

Raleigh, V., & Holmes, J. (2021). The health of people from ethnic minority groups in England. The King’s Fund. <https://www.kingsfund.org.uk/publications/health-people-ethnic-minoritygroups-england>

Smith, L. (1999). *Decolonising methodologies: Research and indigenous peoples*. New York & Dunedin: Zed Books & Otago University Press.

Waldegrave, C., Cunningham, C., Love, C., Nguyen, G. and Mercury. M. (2023) Co-creating culturally nuanced social measures with Indigenous elders. In A. Urbaniak and A. Wanka (Eds.) *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research*. DOI: 10.4324/9781003254829

Waldegrave, C., and Mercury. M. (2023) Co-creating research: Co-researchers’ parallel conversations. In A. Urbaniak and A. Wanka (Eds.) *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research*. DOI: 10.4324/9781003254829

Wang, Y., Chen, X., Chen, W., Zhang, Z., Zhou, Y., & Jia, Z. (2020). Ethnicity and health inequalities: An empirical study based on the 2010 China survey of social change (CSSC) in Western China. *BMC Public Health*, 20(637), 1–12. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08579-8>

Delovna skupina 3

Delovna skupina 3 (WG3) je namenjena starejšim odraslim, ki se v današnjem digitalnem svetu morda počutijo zapostavljene. To vključuje posameznike, ki imajo težave z uporabo računalnikov, pametnih telefonov ali interneta, pa tudi tiste, ki morda nimajo potrebnih naprav ali programske opreme za učinkovito sodelovanje s tehnologijo. Delovna skupina WG3 si prizadeva prispevati k zagotavljanju, da bo digitalna preobrazba vključevala starejše odrasle. Arlind Reuter in Peter Enste z Alexandrom Kucharskim vodita to skupino sta organizirala zasedanje WG 3 v Krakovu. Na seji so se predstavili naslednji govorniki: Leen Broeckx, Sonay

Caner-Yildirim, Cecilia Sik-Lanyi, María-Trinidad Herrero, Krzysztof Klincewicz, Arlind Reuter in Alexander Kucharski.

WG 3

Technology and
Innovation

Leen Broeckx, LiCalab, Belgija

LiCalab (Living and Care Lab) - trajnostno vključevanje uporabnikov s pristopom živega laboratorija

Glavno raziskovalno vprašanje / cilj

Na otvoritveni konferenci mreže PAARnet je podjetje LiCalab predstavilo pristop živega laboratorija k sodelovanju v raziskavah na področju tehnologije oskrbe in inovacij.

Glavni cilj LiCalaba je podpirati organizacije in podjetja pri razvoju inovacij na področju oskrbe z vključevanjem uporabnikov (državljanov, strokovnjakov s področja oskrbe in drugih zainteresiranih strani), in sicer od samega začetka razvoja do uvedbe na trg.

Metode

Živi laboratoriji so lahko opredeljeni kot odprti inovacijski sistemi, v katerih deležniki prispevajo k raziskovanju, soustvarjanju, ocenjevanju in razširjanju rešitev za ustvarjanje trajnostnega vpliva v resničnih okoliščinah (Evropska mreža živih laboratorijev (ENoLL), 2023).

LiCalab je raziskovalna skupina Univerze za uporabne znanosti Thomas More v Flandriji v Belgiji. LiCalab je kot graditelj trajnostnega lokalnega inovacijskega ekosistema razvil veliko skupnost uporabnikov.

Oblikovanje in vzdrževanje skupnosti uporabnikov, imenovane tudi "skupina uporabnikov", prinaša številne koristi za razvijalce, raziskovalce in državljane.

Ugotovitve

Nekaj več kot 60 % uporabnikov je v starostni skupini 60 let ali več.

Vključevanje starejših odraslih od začetka inovacijskega procesa je koristno za vse. Raziskovalcem ta participativni pristop nudi zelo dragocen vpogled v kontekst uporabe. Uporabniku (starejši osebi ali pacientu) pa se ponudi priložnost, da kot strokovnjak za svoje vsakdanje življenje prispeva k oblikovalskemu procesu. Končni cilj je oblikovanje inovativnega izdelka, prilagojenega potrebam in pričakovanjem končnega uporabnika.

Raziskave uporabnikov v živem laboratoriju povezujejo podjetja, oskrbovalne organizacije in starejše odrasle. Še vedno obstaja vrzel in zainteresirane strani niso vedno na isti strani.

Starejši odrasli se na tej poti inovacij na področju oskrbe naučijo novih stvari o različnih vrstah pripomočkov in orodij. Veliko pozornosti je namenjene digitalnemu vključevanju. Vsi se morajo vključiti in opraviti preizkus določene digitalne aplikacije v resničnem življenju, načrt po korakih, osebno svetovanje in službo za pomoč uporabnikom zagotavlja vodja skupine.

K trajnosti podjetja LiCalab prispevata dva pomembna dejavnika. To sta visoka kakovost raziskovalnih in inovacijskih dejavnosti ter strategija vključevanja zainteresiranih strani. Ti koraki so podrobneje opisani v časovnem načrtu za vzpostavitev trajnostnega živega laboratorija, ki ga je LiCalab pripravil za projekt ACSELL (ACSELL, 2023).

LiCalab vsak dan vlaga v aktivno zaposlovanje posameznih uporabnikov za določene projekte, kar je združeno z dolgoročnimi dejavnostmi za oblikovanje skupnosti, kjer se lahko skupina uporabnikov srečuje in druži.

Pri zbiranju individualnih podatkov je pomembno ustvariti varen prostor, tako pri osebnih stikih kot pri spletnem upravljanju podatkovnih zbirk. Upravljalci skupin so varuhi podatkov skupnosti uporabnikov. Skrbno ravnanje z osebnimi podatki udeležencev je ključ do vzpostavitve odnosa zaupanja. Člani panela lahko sprejemajo odločitve na resnično informiran in neodvisen način, saj jih obveščajo pregledno in z lahko razumljivimi besedami.

Člani skupnosti radi prihajajo na raziskovalne dejavnosti in navajajo, kot na primer: "To je nekaj pozitivnega v mojem življenju. Ob tem imam dobre občutke." in "Ko pridem na dejavnosti LiCalab, se vedno počutim kot doma.". Skupnost uporabnikov programa LiCalab jasno kaže visoko notranjo in altruistično motivacijo. Udeleženci v zahvalo za svoj čas in trud prejmejo tudi zahvalno pošto in majhno spodbudo, kot je knjižni bon.

LiCalab zagovarja oblikovanje, osredotočeno na človeka, na področjih zdravstvene oskrbe, rehabilitacije, tehnologije oskrbe, oskrbovanega življenja, aktivnega in zdravega staranja ter duševnega zdravja. LiCalab raziskuje in potrjuje nove izdelke in storitve s participativnimi pristopi, kot so seje soustvarjanja in pilotna testiranja v resničnem življenju. In to z visokokakovostnimi protokoli. In vedno z osrednjo vlogo uporabnika.

Bibliografija

ACSELL (2023). Establishing a sustainable living lab. <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/acsell/library/>

The European Network of Living Labs (ENoLL) (2023, September 5). About us. <https://enoll.org/about-us/>

Sonay Caner-Yıldırım, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Turčija

Opolnomočenje starejšega odraslega, ki je preživel naravno nesrečo, in ponudnika podpore: Študija primera tehnološkega mentorstva v Turčiji

Glavno raziskovalno vprašanje / cilj:

Ta študija primera obravnava vpliv enoletne pobude tehnološkega mentorstva na 66-letnega strokovnjaka za duševno zdravje, ki ni le preživel uničujočih potresov v Turčiji 6. februarja 2023, ampak se je tudi prostovoljno prijavil za pomoč v psihosocialnem programu po nesreči. Raziskava uporablja participativni in medgeneracijski pristop za preučevanje učinkovitosti individualiziranega tehnološkega mentorstva pri spodbujanju digitalne vključenosti starejših odraslih v teh izjemnih okoliščinah. Edinstvena dvojna vloga udeleženca kot preživelega in strokovnjaka za duševno zdravje prispeva k dodatni ravni zapletenosti študije. Z osredotočanjem na ta poseben kontekst želi raziskava prispevati k širjenju znanja o digitalnih kompetencah med starejšimi odraslimi. Poleg tega se razlikuje od prejšnjih študij, ki so preučevale vpliv medgeneracijskega učenja in participativnih raziskovalnih metod na digitalno pismenost v tej starostni skupini (npr. Cheng et al., 2021; Lee & Kim, 2018).

Metode

V raziskavi je uporabljena metodologija študije posameznega primera, pri čemer so bili za zbiranje podatkov o izkušnjah in rezultatih udeležencev uporabljeni polstrukturirani intervjuji in standardizirani vprašalniki. V 12 mesecih je bil 66-letni strokovnjak za duševno zdravje deležen individualiziranega tehnološkega usposabljanja, ki ga je izvajal 37-letni strokovnjak za učno tehnologijo. V študiji so bili zbrani in analizirani kvalitativni podatki iz polstrukturiranega intervjuja ter kvantitativni podatki iz lestvice digitalnih kompetenc (Gümüő & Kukul, 2023) in prilagojene lestvice pričakovanja-vrednost-stroški (EVC) (Kosovich et al., 2015).

Participativni raziskovalni pristop je zagotovil, da je bil udeleženec aktivno vključen v raziskovalni proces, pri čemer so bile njegove edinstvene izkušnje in perspektive v središču raziskave. Ta pristop je skladen s priporočili za vključevanje starejših odraslih v oblikovanje in izvajanje pobud za digitalno pismenost (Buffel, 2018; Xie et al., 2020). Udeleženceva spoznanja in priporočila, kot je upoštevanje kognitivnih zmogljivosti starejših odraslih pri razvoju programov usposabljanja, poudarjajo pomen vključevanja njihovega izkustvenega znanja pri oblikovanju učinkovitih intervencij.

Medgeneracijska komponenta študije, v kateri 37-letni mentor 66-letnemu udeležencu zagotavlja prilagojeno tehnološko usposabljanje, je še posebej pomembna v okviru spodbujanja digitalne vključenosti starejših odraslih. Raziskave so pokazale, da lahko medgeneracijsko učenje izboljša digitalne kompetence starejših odraslih in okrepi njihov odnos do tehnologije (Cheng et al., 2021; Lee & Kim, 2018). S spodbujanjem sodelovalnega odnosa med mentorjem in mentorirancem študija zajema načela medgeneracijskega učenja ter spodbuja vzajemno razumevanje in izmenjavo znanja med generacijami.

Integracija participativnega raziskovanja in medgeneracijskega učenja je v tej študiji bistvenega pomena, saj zagotavlja, da je intervencija tehnološkega mentorstva prilagojena posebnim potrebam, željam in prepričanjem starejših odraslih udeležencev. Ta pristop ne le izboljša učinkovitost intervencije, temveč tudi spodbuja občutek opolnomočenja in lastništva udeleženca na njegovi poti digitalnega učenja. Edinstven kontekst po nesreči še dodatno poudarja pomen teh pristopov, saj udeležencu omogočajo razvoj digitalnih kompetenc, ki so neposredno uporabne za njegovo vlogo pri zagotavljanju psihosocialne podpore drugim, ki jih je prizadela nesreča.

Ugotovitve

Program tehnološkega mentorstva je pozitivno vplival na udeleženčeve digitalne kompetence, saj je bilo zaznati izboljšanje v petih od šestih dimenzij, ocenjenih z lestvico digitalnih kompetenc. Največji napredek je bil opažen pri varnosti in podatkovni pismenosti, sledila sta komunikacija in sodelovanje. Udeleženčeva večja digitalna usposobljenost je pozitivno vplivala na njegovo splošno počutje, saj mu je omogočila, da je v obdobju po nesreči nudil boljšo podporo drugim. Vendar pa mešani rezultati pri digitalni samoučinkovitosti in lestvici EVC poudarjajo potrebo po obravnavi posameznikovih stališč in motivacije, ko gre za uvajanje tehnologije.

Študija poudarja pomen prilagajanja pobud za tehnološko mentorstvo edinstvenim potrebam, željam in prepričanjem starejših odraslih. Participativni in medgeneracijski pristop, uporabljen v tej študiji, predstavlja obetaven model za spodbujanje digitalne vključenosti starejših odraslih, zlasti v izrednih okoliščinah. Ugotovitve prispevajo k širjenju raziskav o digitalni pismenosti starejših odraslih ter učinkovitosti participativnih in medgeneracijskih pristopov pri spodbujanju digitalne vključenosti.

Omejitve študije vključujejo osredotočenost na enega samega udeleženca in poseben kontekst po katastrofi, kar lahko omejuje posplošljivost ugotovitev. Kljub temu poglobljena in longitudinalna narava raziskave zagotavlja dragocen vpogled v dolgoročne učinke tehnološkega mentorstva na digitalne kompetence in dobro počutje starejših odraslih.

Posledice za prakso vključujejo potrebo po oblikovanju programov tehnološkega mentorstva, ki upoštevajo kognitivne sposobnosti starejših odraslih, njihove učne preference in situacijske dejavnike. Z vključevanjem starejših odraslih kot aktivnih udeležencev v oblikovanje in izvajanje teh pobud lahko zagotovimo, da se upoštevajo njihove edinstvene potrebe in perspektive. Poleg tega ugotovitve poudarjajo potencial digitalnih tehnologij pri spodbujanju dobrega počutja in odpornosti starejših odraslih v izrednih okoliščinah, kot so razmere po naravnih nesrečah.

Reference

Buffel, T. (2018). Older coresearchers exploring age-friendly communities: An "insider" perspective on the benefits and challenges of peer-research. *The Gerontologist*, 59(3), 538-548. <https://doi.org/10.1093/geront/gnx216>

Cheng, H., Lyu, K., Li, J., & Shiu, H. (2021). Bridging the digital divide for rural older adults by family intergenerational learning: a classroom case in a rural primary school in china. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(1), 371. <https://doi.org/10.3390/ijerph19010371>

Gümüş, M. M., & Kukul, V. (2023). Developing a digital competence scale for teachers: validity and reliability study. *Education and Information Technologies*, 28(3), 2747-2765.

Kosovich, J. J., Hulleman, C. S., Barron, K. E., & Getty, S. (2015). A practical measure of student motivation: Establishing validity evidence for the expectancy-value-cost scale in middle school. *The Journal of Early Adolescence*, 35(5-6), 790-816.

Lee, O., & Kim, D. (2018). Bridging the Digital Divide for Older Adults via Intergenerational Mentor-Up. *Research on Social Work Practice*, 29, 786 - 795. <https://doi.org/10.1177/1049731518810798>

Xie, B., Charness, N., Fingerma, K., Kaye, J., Kim, M. T., & Khurshid, A. (2020). When going digital becomes a necessity: Ensuring older adults' needs for information, services, and social inclusion during COVID-19. *Journal of Aging & Social Policy*, 32(4-5), 460-470. <https://doi.org/10.1080/08959420.2020.1771237>

Predstavitev raziskav Laboratorija za raziskave 3D virtualne in digitalne resničnosti

Cecilia Sik-Lanyi, Madžarska raziskovalna mreža, Univerza v Panoniji, Veszprem, Madžarska

Raziskovalni laboratorij za 3D virtualno in digitalno resničnost

Laboratorij preučuje razvoj informacijske tehnologije 3D virtualnih in digitalnih okolij ter izvaja inženirske in znanstvene dejavnosti, potrebne za njihov razvoj. Laboratorij raziskuje nove kognitivne sposobnosti, ki se pojavljajo v virtualnem prostoru in so podprte z umetno inteligenco. Laboratorij lahko razvija 3D virtualne svetove, e-učenje in posebna uporabniška okolja, v katerih je učinkovitost uporabnikov bistveno večja kot v tradicionalnih, običajnih okenskih digitalnih vmesnikih. Poleg tega laboratorij priporoča tudi aplikacije v zdravstvu, na primer za podporo rehabilitacijskim procesom.

Predhodnik laboratorija je bil raziskovalni laboratorij "Virtualna okolja in znanost o barvah", nato pa raziskovalni laboratorij "Virtualna okolja in uporabna multimedija". Laboratorij nadaljuje svoje delo z ohranjanjem tradicije, znanstvene kulture in raziskovalnih področij prejšnjega laboratorija. Raziskovalni laboratorij se ukvarja tudi z ustrezno obdelavo in uporabo slikovnih informacij z vizualno-fiziološkega in vizualno-psihološkega vidika. V ta namen potekajo raziskave o optimalnem prikazu vizualnih informacij v virtualnih okoljih.

Člani raziskovalnega laboratorija

Prof. Cecília Sik-Lanyi, dr. med., profesorica

Prof. Peter Baranyi, dr. med., profesor

Dr. habil Mihálykóné Dr. Orbán Éva, dr. med., izredni profesor

Dr. Tibor Guzsvinecz, dr. med., izredni profesor

Szabó Patrícia, doktorska študentka

Jinat Ara, doktorski študent

Hanan Mohamed Namrouti, doktorska študentka

Mochammad Hannats Hanafi Ichsan, doktorski študent

Mednarodni partnerji

Prof. David Brown, Univerza Nottingham Trent, Raziskovalni center za računalništvo in informatiko, Raziskovalna skupina za interaktivne sisteme, Nottingham, Združeno kraljestvo

Prof. Geraldine Leader, National University of Ireland, Galway Irski center za raziskave avtizma in nerazvitosti, Galway, Irska

Prof. Ilona Heldal, Univerza uporabnih znanosti Zahodne Norveške, Bergen, Norveška

Dr. hab. Nils Haneklaus, Donau-Universität Krems, Krems, Avstrija

Dr. Renáta Cserjési, izredna profesorica, ELTE, raziskovalni laboratorij E-MIND, Budimpešta, Madžarska

Dr. Zeynep Şahin Timar, Karadeniz Teknik Universitesi Kanuni Kampusu, Trabzon, Turčija

Dr. Mostafa Abdallah Abbas Atwa Elgendy, Univerza Benha, Kairo, Egipt

Metode

Pri razvoju nove programske opreme, npr. resnih iger za rehabilitacijo ali razvoj spretnosti, vedno uporabljamo participativno oblikovanje. Sodelovalno oblikovanje pri razvoju programske opreme je pristop, ki v proces oblikovanja aktivno vključuje vse zainteresirane strani, da se zagotovi, da rezultat ustreza njihovim potrebam in je uporaben. To pomeni, da vedno povprašamo naše prihodnje uporabnike in npr. negovalce, terapevte, specialne učitelje itd. o njihovih potrebah. Poleg tega se med procesom razvoja do izdaje izdelka opravi veliko testiranje. Izvajamo uporabniška testiranja, da bi ugotovili težave z uporabnostjo in zbrali predloge za izboljšave. S sodelovanjem in skupnim odločanjem, pri čemer se opiramo na znanje, spretnosti in stališča različnih udeležencev, ustvarjamo učinkovitejše in uporabnikom prijaznejše programske rešitve. Rezultat je torej programska oprema, ki jo je lažje uporabljati in ustreza dejanskim potrebam in željam uporabnikov, poleg tega pa lahko izboljšamo splošno uporabniško izkušnjo.

O laboratoriju:

Laboratorij je v zadnjih 20 letih sodeloval v 9 mednarodnih konzorcijih s podporo EU, vodil 8 dvostranskih projektov in sodeloval v 5 akcijah COST. Laboratorij je organiziral tudi številne mednarodne konference.

Izbrani mednarodni projekti

- Raziskava na področju oblikovanja za vse: "Oblikovanje za vse za e-vključenost". V okviru projekta so bila ustvarjena nova gradiva o podpornih tehnologijah in dostopnem oblikovanju ter publikacije.
- Razvoj mednarodno priznanega izobraževalnega gradiva v obsegu 60 kreditnih točk o "dostopnem spletnem oblikovanju".
- Oblikovanje podpornih programov za podporo dela in individualnega življenja za mlade z učnimi težavami in motnjami v duševnem razvoju
- Projekt "Game On Extra Time": UK/08/LLP-LdV/TOI/163_181
- "Inteligentne resne igre za socialne in kognitivne kompetence": 2015-TR01-KA201-022247
- TD Akcija COST TD1309 - "Igra za otroke s posebnimi potrebami"
- Oblikovanje iger, ki temeljijo na virtualni resničnosti, za rehabilitacijo bolnikov po možganski kapi
- "Telemedicinski sistem, ki bolnikom z možgansko kapjo omogoča, da se borijo nazaj", projekt sodelovanja na področju informacijskih in komunikacijskih tehnologij: 288692 (EU FP7-ICT-2011-7)
- Razvoj in uporaba podpornih tehnologij
- COST Action CA19104, Spodbujanje socialne vključenosti s tehnologijo in opolnomočenjem
- COST Action CA19142, Vodilna platforma za evropske državljane, industrijo, akademske kroge in oblikovalce politik na področju dostopnosti medijev (LEAD_ME)
- COST Action CA22167, Participativni pristopi s starejšimi odraslimi (PAAR-net)
- Razvoj igre za simulacijo pogajanj za pomoč pri izobraževanju
- o "Igra se nadaljuje! Priložnosti za razvoj resnih iger na področju zdravja otrok, okoljske vzgoje in učenja jezikov" (madžarsko-avstrijski dvostranski znanstvenoraziskovalni projekt 2021-1.2.4-TÉT-2021-00007)

Ugotovitve

Na podlagi naših več desetletnih izkušenj z razvojem, so nekatere poudarjene ugotovitve stvari, na katere razvijalec ne bi niti pomislil, dokler se z njimi ne bi srečal. Razvijalci iger niso dobri inženirji IT le zato, ker znajo dobro programirati, temveč tudi zato, ker znajo pri oblikovanju programske opreme/igre upoštevati človeške sposobnosti. Tudi inženirji računalništva postanejo zelo dobri razvijalci iger, če si pridobijo izkušnje pri oblikovanju za uporabnike z različnimi potrebami. Zahtevnost se še poveča, če je treba posebno pozornost nameniti tudi morebitni invalidnosti bodočega uporabnika. Kar smo se naučili med procesom razvoja programske opreme v zgoraj omenjenih projektih, je, da je treba poskrbeti za

- ekološko veljavnost,
- kulturne razlike,
- razlike med predstavami in potrebami pacientov in terapevtov ter predstavami in potrebami razvijalca, in
- upoštevanje potreb uporabnikov.

Najpomembnejši pa je "Nihil de nobis, sine nobis" (latinski slogan), "Nič o nas brez nas"!

Bibliografija:

Ara, J.; Sik-Lanyi, C.; Kelemen, A. Accessibility engineering in web evaluation process: a systematic literature review. *Universal Access in the Information Society*. 2023, <https://doi.org/10.1007/s10209-023-00967-2>

Szabó, P., Ara, J., Halmosi, B., Sik-Lanyi, C. Technologies Designed to Assist Individuals with with Cognitive Impairments. *Sustainability* 2023, 15(18), 13490; <https://doi.org/10.3390/su151813490>

Guzsvinecz, T., Orbán-Mihálykó, É., Perge, E., Sik-Lanyi, C. The effect of Engineering Education, on Spatial Ability, in Virtual Environments. *Acta Polytechnica Hungarica*, 2023, 20(5):11-30. http://acta.uni-obuda.hu/Guzsvinecz_OrbanMihalyko_Perge_SikLanyi_134.pdf

Guzsvinecz, T.; Orbán-Mihálykó, É.; Sik-Lanyi, C.; Perge, E. Investigation of spatial ability test completion times in virtual reality using a desktop display and the Gear VR. *Virtual Reality*. 2022; 26, pp. 601-614. DOI WoS Scopus

Guzsvinecz, T.; Sik-Lanyi, C.; Orban-Mihalyko, E.; Perge, E. The Influence of Display Parameters and Display Devices over Spatial Ability Test Answers in Virtual Reality Environments. *Applied Sciences*, 2020,10(2), 526; <https://doi.org/10.3390/app10020526>

Sik-Lanyi, C.; Orbán-Mihálykó, É. Accessibility Testing of European Health-Related Websites. *Arabian Journal for Science and Engineering*, 2019, 44(11):9171-9190 <https://doi.org/10.1007/s13369-019-04017-z>

Sik-Lanyi, C.; Szucs, V.; Hirschler, R. Coloured shadows—Why they can be photographed, *Color Res Appl.* 2019; 44(6): 859-874, published online: 9 August 2019
<https://doi.org/10.1002/col.22420>

Herrero MT, Reynaldos B, López-Arce N, Gonzalez-Cuello AM, Fernández-Villalba E, Clinical & Experimental Neuroscience (NiCE). Inštitut za raziskovanje staranja. Medicinska fakulteta. Univerza v Murciji. Murcija, Španija

Izboljšanje kakovosti življenja starejših odraslih s poudarkom na participativnem pristopu, zgodnjem odkrivanju in spremljanju težav

Povzetek:

Ta članek predlaga nov pristop k izboljšanju življenja starejših odraslih z uporabo robotske platforme, imenovane Juno+. Ugotavlja, da tradicionalne metode pogosto spregledajo pozitivne vidike življenja starejših odraslih, in predlaga bolj hvaležen pristop, ki temelji na konceptu PAAR (Participatory and Appreciative Action and Reflection), pri čemer analizira različne s starostjo povezane težave, ki jih mora robotska platforma obravnavati, vključno z osamljenostjo, čustvenimi težavami, komunikacijskimi težavami, izgubo sluha in kognitivnimi motnjami. Naša robotska platforma se preizkuša v domu za ostarele, vključevala pa bo obsežnejšo študijo, da bi ocenili učinkovitost platforme in zagotovili, da upošteva različne potrebe uporabnikov za zgodnje odkrivanje in spremljanje težav v vsakdanjem življenju.

Izboljšanje kakovosti življenja starejših odraslih

Nujno je razmisliti o demokratizaciji refleksivne prakse z upoštevanjem participativnega in hvalevrednega delovanja in refleksije (PAAR) (1). Namen tega koncepta je raziskati njegov potencial, ki omogoča napredek in izboljšanje delovnih praks in življenja ljudi, tako v posebnih kot v skupnostnih kontekstih. Za uporabo PAAR so potrebni štiri strateški "obrati": hvaležna, krepitvena, etična in participativna razsežnost.

Potem je treba upoštevati tako posameznikovo dožemanje lastnega zdravja kot tudi različne posege in postopke zdravljenja. V ta namen v naše intervencije vključujemo PROM in PREM, vendar pred tem konkretne intervjuje, da bi spoznali želje in potrebe vsakega posameznika. PROM so ocenjevalni instrumenti, ki merijo bolnikovo zaznavanje njegovega zdravstvenega stanja in kakovosti življenja, počutja, simptomov, sposobnosti ali stopnje avtonomije. Po drugi strani pa PREM zbirajo informacije o prejeti oskrbi, pri čemer se osredotočajo na humanost

oskrbe, kot so empatija, dostojanstvo, spoštovanje, razumevanje ali prilagojena oskrba, z vidika bolnika.

Z leti se kakovost življenja starejših odraslih spreminja zaradi različnih dejavnikov in okoliščin, kot so osamljenost, čustvene težave, komunikacija, izguba sluha, upad kognitivnih sposobnosti ali povečano tveganje za padce. Zato bi lahko naša robotska platforma olajšala, zgodaj odkrila in spremljala vse te vidike.

Osamljenost

Ljudje običajno živijo veliko dlje kot pred nekaj desetletji, pri čemer je pričakovana življenjska doba daljša pri ženskah kot pri moških. Strah pred samoto je eno najbolj razširjenih naravnih čustev pri ljudeh. Osamljenost je kompleksen problem, ki zahteva večsektorski odziv, zato je nujno ozaveščanje in izvajanje ukrepov za boj proti njej. Posledice so lahko resne, vključno z depresijo, tesnobo, upadom kognitivnih sposobnosti, oslabitvijo imunskega sistema in povečanim tveganjem za kronične bolezni (2).

Čustvene težave

Starejši odrasli se soočajo z različnimi čustvenimi težavami, ki lahko pomembno vplivajo na njihovo dobro počutje. Med njimi so depresija, tesnoba, občutek osamljenosti in pomanjkanja socialnih vezi, stres in žalovanje ob izgubi bližnjih. Te težave je mogoče zdraviti, z ustrezno diagnozo in zdravljenjem pa lahko večina starejših odraslih izboljša svoje razpoloženje in s tem kakovost življenja. Na pojav čustvenih težav pri starejših odraslih vplivajo različni dejavniki, kot so starost, spol, zdravstveno stanje, stopnja socialne izolacije ali osebna zgodovina.

Komunikacija

Starejši odrasli se težje sporazumevajo z drugimi ljudmi in seveda tudi z zdravniki. Zaradi težav s sluhom, vidom, mobilnostjo in spominom je težko komunicirati na najprimernejši način. Čeprav je pogovor s starejšo osebo lahko počasnejši, moramo biti potrpežljivi in poskrbeti, da se bo počutila spremljana. Nove tehnologije, ki uporabljajo telemedicino in elektronske naprave, so za priseljence vedno bolj problematične s tehnološkega vidika, vendar bi bile ob pravilni prilagoditvi lahko dobro orodje za učenje starejših ljudi sporazumevanja, razviti pa bi bilo mogoče tudi robotske platforme za zgodnje odkrivanje težav, da bi lahko pravočasno posredovali.

Težave s sluhom (tinitus)

Tinitus je kronična motnja sluha, ki s starostjo narašča (3). Tinitus lahko opredelimo kot zaznavanje zvoka, ki ne izhaja iz nobenega zunanega vira. Zaznamo ga lahko kot piskanje, sikanje, zvonjenje in druge vrste zvokov (4). Prilagojena zvočna terapija lahko služi kot odvrčanje pozornosti od tinitusa in zagotavlja občutek sproščenosti z maskiranjem zvoka, ki ga proizvaja tinitus (5-6).

Začetna kognitivna motnja

Za začetne kognitivne motnje so značilna oslabljena čustva in prozodija (7). Tehnologije, ki so trenutno na voljo, nam omogočajo izvajanje neinvazivnih analiz. Te tehnologije omogočajo analizo čustvenega stanja osebe prek obraznega izraza in glasu (8-10). Tako lahko z ekstrakcijo značilnosti usposobimo model, ki nam omogoča prepoznavanje čustvenega stanja osebe bodisi prek obrazne mimike bodisi prek njenega glasu.

Robotske platforme

Robot Juno je prototip pomožnega robota, ki starejšim odraslim pomaga pri preprečevanju padcev in jim omogoča tudi izvajanje vaj za kognitivno stimulacijo, da bi izboljšali svoje fizično in čustveno zdravje. Robota Juno je mogoče preprosto vgraditi v pohištvo na domu ali v domu za ostarele. Lahko ga upravljate na daljavo ali ga pošljete na določeno lokacijo in ko doseže ciljni položaj, sodeluje z uporabnikom. Poleg tega se oblikuje naprava, ki bo zdravstvenim delavcem pomagala telematsko oceniti tveganje za padec. Ta naprava bo povezana z aplikacijo v oblaku, ki bo strokovnjakom omogočila, da izboljšajo svoje diagnostične zmogljivosti na daljavo, tako da bo mogoče povečati število nadzorovanih uporabnikov-pacientov, ne da bi se zmanjšala zagotovljena oskrba.

Padci

Eden od glavnih vzrokov poškodb in smrti pri starejših odraslih je padec. Z leti se tveganje za padec povečuje; to tveganje je večje pri ženskah kot pri moških. Različne kronične bolezni, kot so osteoporoza, artritis ali težave z ravnotežjem, depresija, anksioznost, demenca ali uporaba nekaterih zdravil za pomiritev ali pomirjanje, so dejavniki, ki povečujejo tveganje za padce. Med razvojem dokaza o konceptu bo ustvarjen nabor podatkov za usposabljanje, s katerim bo mogoče usposobiti model, ki bo sposoben napovedati tveganje padcev starejših odraslih. Zdravstveni delavci in terapevti ga bodo ocenili, da bi izboljšali njegovo sposobnost napovedovanja, nato pa bo vključen v izdelek, ki ga je treba tržiti.

Cilj za leto 2024 je namestiti napravo v različnih institucijah, da bi do nje lahko dostopalo reprezentativno število uporabnikov, pri čemer je treba upoštevati tudi vidike medpredmetnosti. Nevrometrični podatki, ki jih zbirajo naprave, kot sta Emotiv ali Mindtooth, se integrirajo tudi med izvajanjem nalog kognitivne stimulacije, kar nam omogoča poznavanje ravni čustev, duševne obremenitve, utrujenosti ali pozornosti osebe med izvajanjem vaj. V prihodnosti bi bilo idealno imeti popolnoma prilagojeno platformo, ki bi lahko odkrila zgodnje znake kognitivnih motenj z vključevanjem informacij iz prepoznavanja obraza, prozodije, okvare sluha in tveganja za padec, kar bi omogočilo opozarjanje družinskih članov, sorodnikov, zdravnikov in zdravstvenih delavcev.

Reference

1. Ghaye T, Melander-Wikman A, Kisare M, Chambers P, Bergmark U, Kostenius C, et al. Participatory and appreciative action and reflection (PAAR) – democratizing reflective practices. *Reflective Pract.* 1 de noviembre de 2008;9(4):361-97.
2. Ong AD, Uchino BN, Wethington E. Loneliness and Health in Older Adults: A Mini-Review

- and Synthesis. *Gerontology*. 2016;62(4):443-9.
3. Jafari Z, Kolb BE, Mohajerani MH. Age-related hearing loss and tinnitus, dementia risk, and auditory amplification outcomes. *Ageing Res Rev*. diciembre de 2019;56:100963.
 4. Han BI, Lee HW, Kim TY, Lim JS, Shin KS. Tinnitus: Characteristics, Causes, Mechanisms, and Treatments. *J Clin Neurol*. 1 de marzo de 2009;5(1):11-9.
 5. Wang J, Ding J, Song J, Hu L, Cong N, Han Z. A Prospective Study of the Effect of Tinnitus Sound Matching Degree on the Efficacy of Customized Sound Therapy in Patients with Chronic Tinnitus. *ORL*. 3 de septiembre de 2021;84(3):229-37.
 6. Mahboubi H, Haidar YM, Kiumehr S, Ziai K, Djalilian HR. Customized Versus Noncustomized Sound Therapy for Treatment of Tinnitus: A Randomized Crossover Clinical Trial. *Ann Otol Rhinol Laryngol*. octubre de 2017;126(10):681-7.
 7. Ang J, Dhillon R, Krupski A, Shriberg E, Stolcke A. Prosody-based automatic detection of annoyance and frustration in human-computer dialog. En 2002 [citado 14 de mayo de 2024]. p. 2037-40. Disponible en: https://www.isca-archive.org/icslp_2002/ang02_icslp.html
 8. Akçay MB, Oğuz K. Speech emotion recognition: Emotional models, databases, features, preprocessing methods, supporting modalities, and classifiers. *Speech Commun*. 1 de enero de 2020;116:56-76.
 9. Bianco S, Celona L, Ciocca G, Marelli D, Napoletano P, Yu S, et al. A Smart Mirror for Emotion Monitoring in Home Environments. *Sensors*. 9 de noviembre de 2021;21(22):7453.
 10. El Ayadi M, Kamel MS, Karray F. Survey on speech emotion recognition: Features, classification schemes, and databases. *Pattern Recognit*. 1 de marzo de 2011;44(3):572-87.

Krzysztof Klincewicz, Center za družbeno odgovorne inovacije,
Fakulteta za management, Univerza v Varšavi, Poljska

Sodelovanje starejših odraslih pri soustvarjanju izdelkov - odkrivanje potreb
in konativno opolnomočenje

Glavno raziskovalno vprašanje:

Namen študije je izboljšati naše razumevanje tega, kako izkušnja participativnega raziskovanja sproži spremembe v vsakdanjem življenju udeležencev - starejših odraslih. To se zdi navdihujoča raziskovalna pot za raziskovalce, zlasti v kontekstu inovacij in tehnologij. Čeprav obstaja obsežen nabor dokazov o tem, zakaj se ljudje pridružijo participativnim raziskavam in jih nadaljujejo (glej npr. pregled literature v: Klincewicz et al., 2024b), moramo še vedno bolje razumeti, kako različni participativni pristopi spreminjajo življenja sodelujočih posameznikov, tudi starejših odraslih.

Študija ima prednosti edinstvenega raziskovalnega okolja: EIT Food RIS Consumer Engagement Labs, projekt, ki ga financira Evropski inštitut za inovacije in tehnologijo na podlagi programov Obzorje 2020 in Obzorje Evropa, koordinira pa Univerza v Varšavi. Projekt izvaja participativne pristope s soustvarjanjem potrošnikov: vzpostavlja dialog med potrošniki in proizvajalci ter jim omogoča, da skupaj oblikujejo nove, doslej neznane izdelke, ki zadovoljujejo potrebe potrošnikov. V obdobju 2019-2023 se je projekt izvajal v 19 državah, v njem je sodelovalo 106 potrošniških skupin in 55 podjetij, rezultat pa je 30 soustvarjenih izdelkov, ki so na voljo na trgu. V fazah projekta 2019-2021 so bili vsi sodelujoči potrošniki starejši odrasli, zato je projekt ponujal priložnosti za zbiranje bogatih spoznanj o potrebah starejših potrošnikov, povezanih s hrano, pa tudi o priložnostih in omejitvah participativnih pristopov, ki vključujejo to skupino državljanov (glej tudi razpravo o soustvarjanju s starejšimi odraslimi v Klineciewicz et al., 2024a).

Laboratoriji za sodelovanje potrošnikov so starejšim odraslim pripisali pomembno vlogo sooblikovalcev vsakdanjih izdelkov, vključno s hrano in embalažo. Udeleženci so bili "povprečni potrošniki" brez strokovnega znanja in izobrazbe, ki so sprostili svoj ustvarjalni potencial za sooblikovanje inovativnih izdelkov, ki so izpolnjevali njihove potrebe, bili boljši od trenutno razpoložljivih možnosti in privlačni za proizvajalce. Projekt temelji na edinstveni metodologiji, ki jo je razvila Univerza v Varšavi in se ponovi z vsakim novim ustvarjalnim procesom in vsako skupino potrošnikov. Procesi soustvarjanja so organizirani v obliki živih laboratorijev s ponavljajočimi se srečanji, postopnimi procesi odkrivanja potreb udeležencev in prehodom k ustvarjalnim nalogam, ki se zaključijo z oblikovanjem predlogov novih izdelkov, ki jih podjetja nato analizirajo, preverijo glede komercialne privlačnosti in razvijejo za potrošniški trg.

Sodelovanje starejših odraslih je pomagalo odkriti njihove skrite potrebe. Pomemben vidik metodologije je uporaba projekcije: starejši odrasli so lahko zlahka sporočili svoje strahove, pomisleke glede obstoječih izdelkov, ki so lahko včasih neprijetni (npr. pomisleki, povezani s prebavnimi neprijetnostmi ali težavami pri žvečenju), pri čemer so razpravljali o položaju osebe (idealiziranega potrošnika z reprezentativnimi značilnostmi izbrane družbene skupine) in ne resničnih posameznikov. Metodologija vključuje tudi številne tehnike, ki spodbujajo interakcije v zunanjem okolju, vključno z analizami izdelkov, shranjenih v lastnem gospodinjstvu/kuhinji, s pogostostjo njihovih nakupov in uporabe, obiski trgovin z živili, da bi ponovno preverili trenutno ponudbo v določeni kategoriji izdelkov, ter intenzivnimi razpravami s soustvarjalci in prijatelji.

Pri participativnih študijah izkušnje po udeležbi in širše posledice za osebno življenje niso bile obsežno raziskane, predvsem zaradi omejitev raziskovalne zasnove: potrebe po vrnitvi k udeležencem študije po določenem času, da bi zbrali opažanja ali spremembe, o katerih poročajo sami. Soustvarjanje v obliki živih laboratorijev se zdi zelo primeren kontekst za spremljanje posledic, ki spreminjajo življenje, saj je sodelovanje intenzivno, traja več dni in prinaša oprijemljive, nove rezultate.

Metode:

V raziskavi so bile analizirane izkušnje udeležencev 14 procesov Labs z 42 skupinami potrošnikov v 14 državah, ki temeljijo na participativnih procesih, izvedenih v 14 evropskih državah v letih 2019-2020. Leta 2021 so bili starejši odrasli, ki so sodelovali v procesih Labs, organiziranih 2-12 mesecev prej, povabljeni, da se pridružijo intervjujem v fokusnih skupinah. To so dopolnili individualni intervjuji z 42 spodbujevalci Labs in 12 individualnih intervjujev s starejšimi odraslimi - udeleženci Labs, katerih namen je bil dodatno raziskati ta spoznanja. Obsežno kvalitativno gradivo je bilo posneto, prepisano, prevedeno in kodirano z osnim in vivo kodiranjem.

Ugotovitve:

Izkušnja sodelovanja opolnomoči udeležence, kar je mogoče razlagati skozi prizmo tridelnega konstrukta kognitivnega, afektivnega in konativnega opolnomočenja (Harrison & Waite, 2015; Hilgard, 1980):

- kognitivno opolnomočenje: učenje, pridobivanje novega znanja, samozavedanje in boljše razumevanje kot posledice sodelovanja,
- afektivno opolnomočenje: čustveni rezultati in odnos do izdelkov ali podjetij, pa tudi okrepljena samoučinkovitost udeležencev (večje zaupanje v lastne sposobnosti in ustvarjalni potencial),
- konativno opolnomočenje: rezultat je proaktivno, namensko in ciljno usmerjeno delovanje (opolnomočenje za nove ali boljše načine delovanja) (Warde, 2014) v povezavi s posameznikovo agencijo in avtonomijo v ustvarjalnem procesu.

Konativno opolnomočenje vključuje različne posledice za vsakdanje življenje, ki jih lahko povzamemo v tri ključne smeri sprememb:

- 1) "Kot strokovnjak imam glas v zadevah svojega življenja" - rezultati po udeležbi vključujejo: povečano zanimanje za sestavine izdelkov, datume uporabnosti, etikete ali embalažo, pozornejše nakupovanje, spremembe pri načrtovanju hrane, izbiro trgovin ali blagovnih znamk.
- 2) "Sem bolj zdrav potrošnik" - spremembe pri načrtovanju ali sestavi obrokov (pogostost in časovna razporeditev obrokov, izločitev ali povečano uživanje določenih izdelkov), večja raznolikost zaužite hrane, uporaba novih receptov in hranljivih izdelkov (zanimivo je, da se mnenja udeležencev niso vedno ujemala s splošno sprejetimi prehranskimi standardi, saj so nekateri udeleženci pridobili večje zaupanje v lastno strokovno znanje, zbrano v procesu Labs, in so ravnali v skladu s tem, vendar njihovega znanja ni bilo nujno mogoče preveriti)
- 3) "Živim boljše življenje" - izkušnja timskega dela in ustvarjalnih nalog je nekatere udeležence spodbudila, da so ponovno ovrednotili svoje vsakodnevne navade, da so začeli praznovati obroke in posvečati pozornost estetiki hrane ali da so obroke obravnavali kot prakso "podarjanja samega sebe".

Bibliografija:

Harrison, T. & Waite, K. (2015) Impact of co-production on consumer perception of empowerment. *The Service Industries Journal*, 35(10), 502–520.

Hilgard, E.R. (1980) The trilogy of mind: Cognition, affection, and conation. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 16(2), 107–117.

Klincewicz, K., Dębska, K., Król, K., Skupiński, M. & Zatorska, M. (2024a) Challenges and opportunities of new product co-creation with older consumers. In: A. Urbaniak, A. Wanka (Eds.), *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research* (pp. 158-171), Routledge.

Klincewicz, K., Jacobsen, L., Dębska, K., Gazdecki, M., Goryńska-Goldmann, E., Król, K., Lähteenmäki, L., Wielicka-Regulska, A. & Zatorska, M. (2024b) Evolution of motivation in co-creation: Recruit, retain and complete in a project on new food product co-creation, *Creativity and Innovation Management*, 1-26.

Warde, A. (2014) After taste: Culture, consumption and theories of practice. *Journal of Consumer Culture*, 14(3), 279-303.

Arlind Reuter, doktorica znanosti, Univerza Lund, Švedska

Trajnost participativnih pristopov pri raziskovanju staranja: avdio in radijska kooperativa Later Life

Razcvet skupnosti je osrednji cilj participativnega akcijskega raziskovanja (Kindon et al., 2007). Zato je upoštevanje trajnosti participativnega akcijskega raziskovanja po koncu raziskovalnega projekta bistveno za vzpostavitev dolgoročnega učinka in soustvarjanje dolgotrajnih sprememb v skupnostih. V tej predstavitvi v okviru simpozija delovne skupine za tehnologijo in inovacije je bil uporabljen primer avdio in radijske zadruge Later Life Audio and Radio Cooperative, da bi prikazali, kako je participativna metodologija podpirala lastništvo skupnosti nad participativnim raziskovanjem (Reuter in Scharf, 2023).

Glavni cilj tega raziskovalnega projekta je bil raziskati, kako je mogoče državljansko udeležbo starejših odraslih podpreti z ustvarjanjem digitalnih zvočnih vsebin. Kljub naraščajočemu številu starejših, ki aktivno sodelujejo na spletu, so starejši odrasli še vedno spregledani kot aktivni ustvarjalci vsebin (Waycott et al., 2013). Celo razvoj novih družbenih medijev pogosto daje prednost funkcijam dostopnosti, ki starejšim uporabnikom omogočajo ogled vsebin, ki so jih ustvarili drugi, pred ustvarjanjem in deljenjem lastne produkcije (Waycott et al., 2013). Pomanjkanje glasov starejših ljudi se v digitalnih prostorih pogosto okrepi z načini, na katere so starejši odrasli pogosto napačno predstavljeni v glavnem medijskem diskurzu (Ayalon et al., 2021). Starizem ali diskriminacija ljudi na podlagi njihove kronološke starosti je namreč postala uveljavljena značilnost digitalnih platform, ki lahko vključuje oblikovne ali algoritmične mehanizme, ki strateško depriorizirajo, zanemarjajo ali izključujejo starejše ljudi (Rosales in Fernández-Ardèvol, 2020).

Metode

S štiriletnim sodelovalnim akcijskim raziskovanjem smo sodelovali s starejšimi odraslimi, ki ustvarjajo svoje radijske oddaje v Združenem kraljestvu. Predstavitev je posebej poudarila oblikovanje »Radijskega festivala« kot edinstvene in poglobljene metodologije, ki je starejšim radijskim ustvarjalcem v Združenem kraljestvu zagotovila platformo za medsebojno povezovanje. Na radijskem festivalu so sodelovali starejši avdio in radijski ustvarjalci, starostno vključujoče radijske postaje, organizacije tretjega sektorja, ki se ukvarjajo s problematiko staranja, ter raziskovalci s področja skupnostnega radia in staranja. Radijski festival predstavlja vrsto metodološkega brikolaža, pri katerem so bili podatki zbrani na organske načine, da bi ustvarili nabor podatkov, ki podpira globlje razumevanje izkušenj starejših ustvarjalcev vsebin. Temeljni cilj metodološkega brikolaža je iskanje razumevanja in ne zahteva široko posploševanja podatkov (Holstein in Minkler, 2007). Uporaba kontekstualiziranih metod in prevzemanje metodoloških tveganj kot del tega pristopa lahko podpirata družbene spremembe (Holstein in Minkler, 2007), kar je bil sestavni cilj radijskega festivala. V dveh dneh smo sodelovali pri različnih dejavnostih, kot so oddaje v živo, ki so prispevale k razvoju spretnosti, razprave za razumevanje pomena ustvarjanja vsebin za uspešno državljansko udeležbo, in ustvarjalne delavnice, ki so nam omogočile razvoj novih strategij. Med delavnicami in razpravami so udeleženci izrazili željo, da bi se trajneje povezali in ustvarili mrežo starejših ustvarjalcev vsebin in starostno vključujočih radijskih postaj po vsem Združenem kraljestvu, katerih cilj je z zagotavljanjem pogovornih vsebin, ki jih ustvarjajo starejši odrasli, spodbijati starostne narative v osrednjih medijih.

Zamisel o oblikovanju trajne mreže se je v naslednjem letu še naprej razvijala. Udeleženci so sodelovali pri ustanavljanju avdio in radijske zadruga za poznejše življenje (laterlifeaudioradio.org), ki temelji na kooperativni strukturi upravljanja. Cilji zadruga so:

- spodbujanje pozitivnih pogledov in izpodbijanje negativnih pogledov na starost in staranje z zagotavljanjem zvočnih in radijskih vsebin, ki temeljijo na pogovorih in jih ustvarjajo različne skupine starejših odraslih;
- povečati prepoznavnost vsebin, ki jih ustvarjajo starejši odrasli v medijih in spodbujati širitev radijskih programov, povezanih s staranjem in medgeneracijskimi odnosi;
- vključevanje starejših odraslih v radiodifuzijo, spodbujanje razvoja spretnosti in ustvarjanje skupnosti z omogočanjem razprav o različnih temah.

Na splošno je združevanje starejših ustvarjalcev radijskih vsebin v skupnosti na radijskem festivalu privedlo do oblikovanja večje in bolj trajnostne skupnosti v obliki kooperativne organizacije. Pot do zadruga je zaznamovala vrsta ciklov participativnega akcijskega raziskovanja, ki se je začela z radijskim festivalom za starejše odrasle in pripeljala do oblike organizacije, ki se lahko uspešno zavzema za krepitev digitalnega državljanstva starejših odraslih na področju radiodifuzije. Projekt predstavlja inovativen pristop, v katerem je bila vloga raziskovalca, ki je sodeloval v akciji, olajšati oblikovanje skupnosti, ki jo zdaj vodijo

starejši odrasli sami. Pripisovanje pomena spodbujanju skupnosti prek participativnega akcijskega raziskovanja tehnologije lahko podpira trajnost raziskovalnih projektov tudi po koncu obdobja financiranja.

Bibliografija

Ayalon, L., Chasteen, A., Diehl, M., Levy, B., Neupert, S.D., Rothermund, K., Tesch-Römer, C. & Wahl, H.W. (2021) Aging in Times of the COVID-19 Pandemic: Avoiding Ageism and Fostering Intergenerational Solidarity. *The Journals of Gerontology: Series B*. 76 (2), 1–4.

Holstein, M.B. & Minkler, M. (2007) Critical gerontology: Reflections for the 21st century. *Critical perspectives on ageing societies*. 13–26.

Kindon, S., Pain, R. & Kesby, M. (2007) Participatory action research approaches and methods: Connecting people, participation and place. Vol. 22. Routledge.

Reuter, A. & Scharf, T. (2023) 'The Later Life Audio and Radio Cooperative: Creating sustainable communities from participatory action research', in Anna Urbaniak & Anna Wanka (eds.) *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research*. [Online]. pp. 262–272.

Rosales, A. & Fernández-Ardèvol, M. (2020) Ageism in the era of digital platforms. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*. 26 (5–6), 1074–1087.

Waycott, J., Vetere, F., Pedell, S., Kulik, L., Ozanne, E., Gruner, A. & Downs, J. (2013) Older adults as digital content producers. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems - CHI '13*. 39–48.

Alexander Bajwa Kucharski, M.A. Inštitut za delo in tehnologijo, Nemčija

Participativno načrtovanje v gerontehnologiji: Ključne ugotovitve in refleksija ob sistematičnem pregledu literature

Ozadje

Dokazi o tehnologijah ali digitalnih storitvah v podporo starejšim odraslim in procesom staranja se raziskujejo že dolgo (npr. Gutman/Sixsmith, 2013). Hkrati je bilo ugotovljeno, da večina tehnologij, zasnovanih v te namene, v življenjskem svetu starejših odraslih ni bila uspešna, saj so dosegle le "omejeno uporabo [in] visoko stopnjo opustitve" (Greenhalgh et al., 2016:2). Razlage za to ugotovitev so različne. Vendar več študij ugotavlja, da gre za pomanjkanje ozaveščenosti in/ali zanimanja starejših oseb za te tehnologije, kar lahko posledično privede do pomanjkljivega sprejemanja in uporabe (Lee/Coughlin, 2015). Tako je bilo za premagovanje nesprejemanja in neuporabe navedeno, da se morajo naprave bolj osredotočiti na značilnosti starejših uporabnikov, njihove potrebe in želje (Künemund, 2015).

Participativni pristopi, ki starejše uporabnike vključujejo v proces razvoja tehnologij, so veljali za obetaven način za doseg tega cilja. V tem okviru je bil priljubljen pristop participativnega oblikovanja (PO), ki v idealnem primeru potencialne uporabnike kot "strokovnjake svojega življenjskega sveta" (Beimborn et al., 2016) vključuje v oblikovalske prakse skupaj z oblikovalci in raziskovalci kot polnopravnimi partnerji skozi celoten inovacijski proces (Spinuzzi, 2005). Kljub temu so kritiki trdili, da izvajanje PO-pristopov pri starejših odraslih ni bilo ustrezno izvedeno (Östlund et al., 2015; Beimborn et al., 2016). Da bi ugotovila, kako se PO izvaja in organizira v praksi, sta predavatelj in njegov sodelavec opravila pregled literature, ki je bil objavljen leta 2018 (Merkel/Kucharski, 2018). Glavni cilj tega prispevka na konferenci je bil predstaviti kritične ključne ugotovitve tega pregleda ter ga povezati z novejšim delom in prihodnjim delom delovnih skupin mreže PAAR-net.

Metode

Sistematični pregled literature je zajemal več podatkovnih zbirk (APA Search, GeroLit, PubMed in Web of Science). Strategija iskanja je temeljila na treh elementih: (1) participativne metode in pristopi s (2) starejšimi osebami, katerih cilj je razvoj (3) tehnoloških naprav, programske in strojne opreme za starejše odrasle.

Rezultati

Iskalna strategija je privedla do 557 publikacij. Pregledali smo 65 člankov s celotnim besedilom, od katerih je bilo 26 vključenih v končno analizo. Glede na tehnologije lahko pregledane publikacije razvrstimo v tri skupine: Študije, ki (1) uporabljajo že obstoječo tehnologijo z namenom iskanja novih načinov uporabe; (2) so namenjene ustvarjanju novih naprav; (3) preizkušajo in/ali spreminjajo prototipe. Ugotovili smo, da se PO na interdisciplinarnem področju gerontehtnologije uporablja na različne načine. Tri ugotovitve lahko povzamemo kot najbolj kritične v pregledu. Večina raziskav je (bodoče) uporabnike vključevala le v posameznih fazah inovacijskega procesa (npr. ustvarjanje idej v zgodnjem oblikovanju ali povratne informacije uporabnikov pri testiranju (prototipov)) v kvalitativnih študijah z majhnimi vzorci, pogosto brez jasno razkritih strategij vzorčenja, z uporabo posameznih metod bolj "tradicionalnih raziskav" (npr. intervjujev, fokusnih skupin, delavnic). Poleg tega nobena od študij ni poročala o vrednotenju procesa, tj. o dokazih za večjo sprejemljivost tehnologij zaradi participativnih pristopov ter o izkušnjah starejših udeležencev glede njihove vključenosti in rezultatov. Nazadnje smo ugotovili, da večinoma ni bilo opisano, ali imajo starejši pravico aktivno vplivati na ključne odločitve ali ne. Na podlagi teh ugotovitev smo sklenili, da primanjkuje celovitih strategij ter da obstaja splošno neskladje med normativnimi predpostavkami participativnih pristopov in praktičnim izvajanjem v praksah oblikovanja gerontehtnologij, saj opredeljeni raziskovalni pristopi večinoma niso bili transparentni glede razlogov za izbrane raziskovalne načrte. Priporočili smo, da se raziskovalci in oblikovalci vprašajo, zakaj je treba vključiti participativne pristope, komu bodo namenjeni kot občinstvo, kako bodo vključeni (bodoči) uporabniki in kdaj bodo vključeni. Z razmislekom

o teh vprašanjih bi se lahko izognili uporabi PO zgolj kot tokenizma, preprečili bi pristranske vzorce in zagotovili vpogled v izkušnje starejših odraslih ter rezultate PO-procesov in metod.

Razmišljanja in obeti

Opisana študija je bila zgodnji poskus kritične refleksije raziskav s starejšimi soustvarjalci in poskus oblikovanja meril za participativne pristope pri oblikovanju tehnoloških tehnologij. Od takrat je bilo vloženih več naporov, ki so se osredotočili na različne vidike in predlagali podrobnejša merila za participativne pristope (npr. Fischer et al., 2020; Grigorovich et al., 2022). Ker so participativni pristopi še vedno področje kjer tekmuje več disciplin in se na področju staranja in tehnologije uporabljajo za različne namene, je treba sintetizirati znanje in oblikovati okvir za raziskave tehnologij in inovacij s starejšimi soustvarjalci.

Bibliografija

Gutman, G. M., & Sixsmith, A. J. (2013). Technologies for active aging. *International perspectives on aging (Vol 9)*. New York:Springer.

Greenhalgh, T., Shaw, S., Wherton, J., Hughes, G., Lynch, J., A'Court, C., Stones, R. (2016). SCALS: A fourth-generation study of assisted living technologies in their organisational, social, political and policy context. *BMJ Open*, 6, e010208. doi:10.1136/bmjopen-2015-010208

Künemund, H. (2015). Chancen und Herausforderungen assistiver Technik: Nutzerbedarfe und Technikakzeptanz im Alter [Opportunities and challenges of assistive technology: User needs and technology acceptance in old age]. *Zeitschrift für Technikfolgenabschätzung in Theorie und Praxis*, 24, 28–35.

Lee, C., & Coughlin, J. F. (2015). Perspective: Older adults' adoption of technology: An integrated approach to identifying determinants and barriers. *Journal of Product Innovation Management*, 32, 747–759. doi:10.1111/jpim.12176

Beimborn, M., Kadi, S., Köberer, N., Mühleck, M., & Spindler, M. (2016). Focusing on the human: Interdisciplinary reflections on ageing and technology. In E. Domínguez-Rué & L. Nierling (Eds.), *Science studies: Vol. 9. Ageing and technology: Perspectives from the social sciences* (pp. 311–333). Bielefeld: Transcript.

Spinuzzi, C. (2005). The methodology of participatory design. *Technical Communication*, 52, 163–174.

Östlund, B., Olander, E., Jonsson, O., & Frennert, S. (2015). STS-inspired design to meet the challenges of modern aging. Welfare technology as a tool to promote user driven innovations or another way to keep older users hostage? *Technological Forecasting and Social Change*, 93, 82–90. doi:10.1016/j.tech-fore.2014.04.012

Merkel, S. & Kucharski, A. (2018): Participatory Design in Gerontechnology: A Systematic Literature Review. *The Gerontologist*, 59,1, e16-e25. doi:10.1093/geront/gny034.

Fischer, B., Peine, A. & Östlund, B. (2020): The Importance of User Involvement: A Systematic Review of Involving Older Users in Technology Design. *The Gerontologist*, 60,7, e513-e523. doi: 10.1093/geront/gnz163.

Grigorovich, A., Kontos, P., Jenkins, A. & Kirkland, S. (2022): Moving Toward the Promise of Participatory Engagement of Older Adults in Gerotechnology. *The Gerontologist*, 62,3, 324-331. doi: 10.1093/geront/gnab026.

Delovna skupina 4

WG 4

Synthesis and Quality
Criteria

Delovna skupina 4 si prizadeva za spoštovanje etičnih standardov in zagotavljanje smiselnega sodelovanja prikrajšanih, ranljivih ali marginaliziranih starejših odraslih v raziskavah in procesih oblikovanja politik. Delovna skupina 4 določa etične smernice in merila kakovosti, ki spodbujajo vključujočo in smiselno udeležbo starejših odraslih v raziskavah in oblikovanju politik. Carlo Fabian in Annette Bielfield vodita to skupino in sta organizirala zasedanje WG4 v Krakovu. Na tem zasedanju sta svoje prispevke predstavila: Sandra Staudacher in John Andersen.

Sandra Staudacher, PhD, MA, Inštitut za znanost zdravstvene nege,
Basel, Švica

Nekaj razmišljanj o trenutni stopnji vključenosti starejših odraslih v
participativno raziskovanje

Glavni raziskovalni cilj: Prvi cilj tega prispevka je razmisliti, v kolikšni meri so starejši odrasli vključeni v participativno raziskovanje in kakšne temeljne podlage moramo poznati, da lahko starejši dejansko vplivajo nanj. To vodi k drugemu cilju, to je analizirati, kakšen metodološki pristop bi lahko podprl participativno raziskovanje s starejšimi.

Metode

Razmišljanja temeljijo na nestrukturiranem pregledu literature, ki vodi v pripovedni pregled, ki omogoča zbiranje ustreznih informacij, povezanih s participativnim raziskovanjem, "ki zagotavljajo tako kontekst kot vsebino splošnega argumenta avtorjev" (Kastner et al., 2012, str. 4). Pregled literature in razmišljanja so ponazorjeni s primeri raziskovalnega projekta, ki ga financira Švicarska nacionalna znanstvena fundacija (SNSF): "Kdo ima besedo v domovih za

ostarele? An Ethnography on Participation of people living in long-term residential care (EPICENTRE)".

Ugotovitve

V skladu z načrtom ZN za obnovo po COVID-19 obstaja vrzel v znanju glede oblikovanja in učinkovitosti mehanizmov, ki spodbujajo smiselno udeležbo marginaliziranih skupin prebivalstva v dejavnostih odločanja (Združeni narodi, 2020). Da bi ugotovili, v kolikšni meri so starejši odrasli vključeni v participativno raziskovanje, moramo bolje razumeti, kaj sodelovanje pomeni. Sodelovanje ima veliko različnih pomenov. Trdim, da moramo uporabljati koncepte udeležbe. Razlikujemo lahko med dvema glavnima smerema udeležbe, in sicer kot "sodelovanje" v smislu prisotnosti in kot "imeti vlogo", kar pomeni, da so udeleženci pooblaščen za dejanski vpliv (Simovska in Jensen, 2009). To presega "udeležbo z nadomeščanjem", pri kateri ljudi zgolj zastopajo drugi (Shivji, 2004). Arnsteinova je že leta 1969 objavila svojo zamisel o lestvici treh idealnih vrst participacije, in sicer: moč državljanov, tokenizem in neudeležba. Moč državljanov na vrhu lestvice vključuje nadzor državljanov, delegirano moč in partnerstvo. V sredini lestvice je tokenizem, v katerega vključuje posvetovanje, obveščanje in umeščanje. Posvetovanje se pogosto uporablja kot sredstvo za legitimacijo že sprejetih odločitev, pri čemer se uporablja minimalna udeležba samo zato, da se procesu podeli moralna avtoriteta. Na dnu lestvice je neudeležba, kamor uvršča terapijo in manipulacijo (Arnstein, 1969). Ta lestvica je še vedno jedro nedavno izdelanih okvirov participacije (Cornwall, 2008; Morgan in Lifshay, 2012; Popay idr., 1998; Rowe in Frewer, 2005). Vendar je v literaturi pri analizi participacije posameznikov ali skupin v družbi razmeroma malo pozornosti namenjene strukturnemu kontekstu, kot so družbeno-kulturni, politični, pravni ali gospodarski vidiki, za katere trdim, da bi jih bilo treba upoštevati za razumevanje participacije kot vpete v večji sistem. Razumevanje strukturnega konteksta starejših ljudi je ključnega pomena, saj je za pretvorbo glasu v vpliv potrebno več kot le učinkovit način zajemanja tega, kar želijo ljudje povedati; vključuje prizadevanja "od zgoraj" in "od spodaj" (Gaventa in Robinson, 1998).

Ob upoštevanju teh različnih odtenkov sodelovanja predlagam, da si zastavite naslednja ključna vprašanja, ki analizirajo, v kolikšni meri so starejši odrasli vključeni v raziskave: Prvič, kakšen je družbeni, gospodarski, politični ali kulturni kontekst, ki oblikuje sodelovanje starejših? Drugič, kako smiselna je njihova udeležba in zakaj sodelujejo? Tretjič, v kateri(-ih) fazi(-ah) raziskave in na kakšen način sodelujejo? In četrtič, kdo sodeluje ter ali so marginalizirane skupine raznoliko in pravično vključene?

Pri analizi metodološkega pristopa, ki bi lahko podprl participativno raziskovanje s starejšimi, ugotavljam, da participativno raziskovanje, ki je resnično namenjeno obravnavi vprašanj, ki jih postavljajo starejši ljudje, najprej potrebuje dolgoročno raziskovalno perspektivo, ki omogoča obravnavo vprašanj, ki jih je ciljna populacija izpostavila v prejšnjih raziskavah. Drugič, participativno raziskovanje potrebuje prilagodljiv raziskovalni pristop in s tem raziskovalni načrt, ki pušča prostor za prožno prilagajanje usmeritvam, ki se pojavijo pri udeležencih

raziskave. To pomeni, da je treba začeti tematsko dovolj široko, da se je mogoče kasneje v raziskovalnem procesu ciljno usmeriti. Tretjič, pri metodološkem pristopu je treba natančno preučiti raznolikost (npr. različne zdravstvene težave, prizadetost, spol, socio-ekonomsko in migracijsko ozadje itd.) in presečne vidike (npr. slepi, starejše ženske, ki ne govorijo lokalnega jezika), da se zagotovi enakost med različnimi starejšimi odraslimi. Enakost je "odsotnost nepravilnih, izogibnih ali popravljivih razlik med skupinami ljudi, ne glede na to, ali so te skupine opredeljene socialno, ekonomsko, demografsko ali geografsko ali po drugih razsežnostih neenakosti" (Svetovna zdravstvena organizacija, 2022). Četrtrič, kot raziskovalci bi morali zagotavljati in spodbujati sodelovanje starejših odraslih in/ali njihovo zastopanje s sodelovanjem njihovih najbližjih, vendar ob zavedanju interesov vseh vključenih oseb/skupin. Petič, metodološki pristop mora upoštevati družbeno raven in se vprašati, kakšni diskurzi so okoli in katere pravne, gospodarske, politične in kulturne vidike je treba upoštevati.

Obetaven metodološki pristop, ki omogoča osredotočanje na vse te elemente, je etnografija (Silverman, 2017). Etnografija, ki izhaja iz socialne antropologije, se nanaša tako na metode opazovanja z udeležbo kot na izdelek etnografske študije, pisno poročilo. Antropologi, ki izvajajo etnografijo, so od konca osemdesetih let prejšnjega stoletja razvijali razpravo o ("krizi") reprezentacije, so-raziskovanju itd. Cilj poglobljene opazovalne (etnografske) študije je pripraviti poročilo o družbenem okolju, ki bo pravično upoštevalo perspektive udeležencev. Empatičen in podroben opis, četudi je sam po sebi zanimiv, ni dovolj; "insajderski" opis mora biti tudi poglobljen opis (thick description). Pogled "insajderja" je treba združiti s pogledom "outsajderja", ki ponuja analitičen pristop k družbenemu življenju. S stalno empatično interakcijo med starejšimi odraslimi in "terenom" z raziskovalci morajo ljudje imeti možnost vplivati na raziskave.

Predstavljena razmišljanja kažejo na temeljno potrebo po razjasnitvi, kakšno vrsto in kakovost sodelovanja starejših odraslih (običajno implicitno) razumemo pod participativnimi raziskovalnimi pristopi in kakšne posledice ima slednje za to, kako naj se ga lotimo metodološko.

Bibliografija

Arnstein, S. R. (1969, 1969/07/01). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>

Cornwall, A. (2008, 2008). Unpacking 'Participation': models, meanings and practices. *Community Development Journal*, 43(3), 269-283.

Kastner, M., Tricco, A. C., Soobiah, C., Lillie, E., Perrier, L., Horsley, T., Welch, V., Cogo, E., Antony, J., & Straus, S. E. (2012). What is the most appropriate knowledge synthesis method to conduct a review? Protocol for a scoping review. *BMC Medical Research Methodology*, 12(114). <https://doi.org/https://doi.org/10.1186/1471-2288-12-114>

Morgan, M., & Lifshay, J. (2012). A ladder of community participation in public health. In M. Minkler (Ed.), *Community Organizing and Community Building for Health and Welfare* (3rd edition ed., pp. 437–439). Rutgers University Press.

Popay, J., Williams, G., Thomas, C., & Gatrell, T. (1998, 1998/09/01). Theorising Inequalities in Health: The Place of Lay Knowledge [<https://doi.org/10.1111/1467-9566.00122>]. *Sociology of Health & Illness*, 20(5), 619-644. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1467-9566.00122>

Rowe, G., & Frewer, L. J. (2005, 2005/04/01). A Typology of Public Engagement Mechanisms. *Science, Technology, & Human Values*, 30(2), 251-290. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0162243904271724>

Shivji, I. (2004, 2004/08//). Reflections on NGOs in Tanzania: what we are, what we are not, and what we ought to be. *Development in Practice*, 14, 689-695. <https://doi.org/10.1080/0961452042000239832>

Silverman, David. 2017. *Doing Qualitative Research*. Fifth edition. ed. London Thousand Oaks, California: SAGE Publications Ltd.

United Nations. (2020). *UN Research Roadmap for the COVID-19 Recovery - Leveraging the Power of Science for a More Equitable, Resilient and Sustainable Future*.

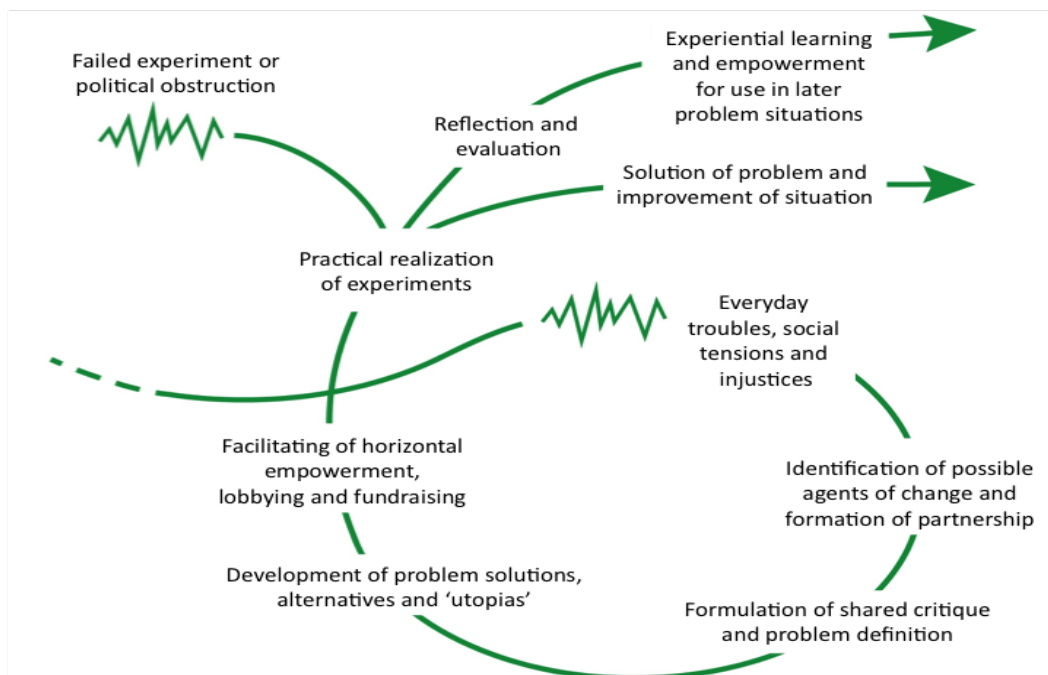
World Health Organization, W. (2022). *Health Equity*. https://www.who.int/health-topics/health-equity#tab=tab_2

John Andersen, Oddelek za ljudi in tehnologijo. Univerza Roskilde na Danskem.

Obet participativnega akcijskega raziskovanja (PAR)

Akcijski raziskovalci se vidijo kot; 1. soustvarjalci znanja z družbenimi akterji, ki si prizadevajo za socialno pravičnost in opolnomočenje državljanov na podlagi skupne zavezanosti demokratičnim spremembam; 2. Akcijsko raziskovanje poudarja povezavo med razumevanjem in spreminjanjem/preoblikovanjem sveta. 3. Zato partikularno znanje postane produkt procesa, v katerem se akterji združujejo, da bi delili izkušnje v dinamičnem procesu delovanja, razmišljanja in skupnega raziskovanja - obenem pa ustvarjajo novo znanje (Brydon-Miller, 2014).

Na akcijsko raziskovanje lahko gledamo kot na pospeševanje eksperimentalnih učnih procesov (po zgledu Johna Deweya), kar je odlično povzel Martin Frandsen z Univerze Roskilde:

Vir: Frandsen in Andersen, 2019

Na Univerzi Roskilde smo se ukvarjali z akcijskim raziskovanjem v domovih za starejše, da bi spremenili negativno spiralo vse večje nehumanosti v oskrbi starejših ter razvili praktične in skupne vizionarske alternative za izboljšanje človeških socialnih odnosov tako za stanovalce kot za zaposlene. Kontekst je bil negativni diskurz v javnih medijih o zanemarjanju v oskrbi starejših. Mediji so poročali o škandalih. Zaposleni obtoženi nesposobnosti in nehumanih praks oskrbe.

Splošne izkušnje iz akcijskega raziskovanja in participativnih pristopov, zlasti akcijskega raziskovanja v zdravstveni negi, ki se ukvarja s spodbujanjem opolnomočenja starejših odraslih, lahko povzamemo v treh korakih.

Prvi korak je "kolektivizirati" in dokumentirati razočaranje in kritiko obstoječih razmer ter olajšati prehod od individualne in kolektivne onemogočenosti h kolektivnemu opolnomočenju/kolektivnemu ukrepanju za spremembe.

Drugi korak je oblikovanje in razvoj konkretnih vizij za alternative - npr. socialna kakovost pri oskrbi starejših, krepitev glasu starejših državljanov pri političnem in upravnem odločanju in upravljanju.

Tretji korak je pogajanje in izvajanje konkretnih sprememb v stalnem procesu kolektivnega učenja in soustvarjanja v vsakodnevni praksi, institucionalni ureditvi itd.

Izzivi in dileme so lahko v tem, kako ohraniti poudarek na vključevanju potreb zaposlenih in prebivalcev ter opolnomočiti prebivalce z njihovim vključevanjem v participativne projekte. Še

en izziv pri participativnem raziskovanju je lahko vloga zagovorništva pri odločevalcih, širši javnosti itd.

Bibliografija

Andersen Andersen, J., & Bilfeldt, A. (2013). Social Innovation in public elder care: the role of action research. In F. Moulaert, D. MacCallum, A. Mehmood, & A. Hamdouch (Eds.): *The International Handbook on Social Innovation : Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research*. Edward Elgar Publishing.

Andersen, J., & Siim, B. (2004). *The politics of Inclusion and empowerment – gender, class and citizenship*. Palgrave

Andersen, J. and Bilfeldt, A. (2016), "Action research in nursing homes", *Action Research*, Vol. 14 No. 1, pp. 19-35, DOI: 10.1177/1476750315569082, Sage

Andersen, J. et.al (2021), "How can urban design and architecture support spatial inclusion for nursing home residents?", in Walsh et.al *Social Exclusion in Later Life - Interdisciplinary and Policy Perspectives*

Brydon-Miller, M et.al (2014) *The Sage Encyclopedia of Action Research*, Sage, London, UK.

Brydon-Miller, M., Greenwood, D. and Maguire, P. (2003), "Why action research?", *Action Research*, vol. 1, pp. 9-28.

Brydon-Miller and Ortiz Aragón (2018): *The 500 hats of the action researcher*.

In Bilfeldt and Andersen et al. *Den ufærdige fremtid - Aktionsforskningens potentialer og udfordringer*. Open access: <https://vbn.aau.dk/da/publications/den-uf%C3%A6rdige-fremtid-aktionsforskningens-potentialer-og-udfordrin>

Frandsen, Martin Severin and Andersen, John (2019) : *Action Research in Planning Education - Experiences from Problem-oriented Project Work at Roskilde University* . In, M. & Jørgen Bloch-Poulsen, J. (red.). Open Access. Aalborg Universitetsforlag. *Journal of Problem Based Learning in Higher Education, Special Issue on PBL for Sustainability and Sustainable Cities*. DOI: <https://doi.org/10.5278/ojs.jpblhe.v7i1.2656>